

Wykład otwierający

Wschodnie pogranicze w warunkach konfliktu: narodowe, czy cywilizacyjne?

Andrzej Sadowski (Uniwersytet w Białymstoku)

Dotychczasowe badania nad pograniczami sprowadzały się głównie do analizy struktury etniczno-kulturowej, upodmiotowienia oraz narastania procesów międzyetnicznego współżycia pomiędzy mieszkańcami. Agresja Rosji na Ukrainę, zasadniczy wzrost liczebności imigrantów (uciekierów) z Ukrainy w Polsce, w tym także na wschodnim pograniczu, wzmożona imigracja polityczna szczególnie młodych Białorusinów z Republiki Białoruś oraz pojawienie się tutaj potoku nielegalnych imigrantów zasadniczo odmiennych kulturowo spowodowały naruszenie dotychczasowego ładu międzyetnicznego współżycia. Wskazane nowe fenomeny powodują konieczność inicjowania odmiennego podejścia do badań nad pograniczami, a mianowicie badanie pograniczy w warunkach konfliktu, pograniczy, które hipotetycznie z lokalno-narodowych przeobrażają się w cywilizacyjne. W wykładzie są stawiane hipotezy do weryfikacji w przyszłych badaniach.

Panel dyskusyjny I

Przyszłość badań migracyjnych w Polsce: nowe pytania, perspektywy, wyzwania

Jak badać migracje w obecnej złożonej rzeczywistości i niepewnej przyszłości? Jakie są główne pytania badawcze, które powinniśmy zadać i starać się na nie odpowiedzieć? Czy dotychczas wykorzystywane metody w badaniach migracyjnych są wystarczające? Potrzebujemy więcej czy mniej interdyscyplinarności w badaniach migracyjnych? Jakie można wskazać tematy, które w badaniach i debacie naukowej o migracjach są w Polsce nieobecne lub niewystarczająco obecne? Jak prowadzić etycznie badania wśród osób migrujących?

Nowa rzeczywistość migracyjna Polski i Europy, której ramy wyznacza zintensyfikowana transgraniczna mobilność, napływy z nowych kierunków o niespotykanej skali i zróżnicowaniu, kryzysy (humanitarne, klimatyczne, wojenne, pandemiczne) stawia nowe wyzwania dla badaczy i badaczek migracji. Celem panelu jest próba ich identyfikacji oraz zastanowienie się nad obecną kondycją badań migracyjnych w Polsce oraz ich przyszłością.

Prowadząca:

Magdalena Lesińska (Uniwersytet Warszawski)

Uczestnicy panelu:

Natalia Bloch – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

Jan Brzozowski – Uniwersytet Jagielloński

Aleksandra Grzymała Kaźłowska – Uniwersytet Warszawski

Paweł Kaczmarczyk – Uniwersytet Warszawski

Dorota Prasałowicz – Uniwersytet Jagielloński

Brygida Solga – Politechnika Opolska

Panel dyskusyjny II

Ukraina: sytuacja kultury. Jak ludzie i instytucje wystawiennicze przeciwstawiają się rosyjskiej agresji

Podczas rozmowy odbędzie się prezentacja badania "Ukraina. Lwów 2022" autorstwa Marka Domańskiego i Tomasza Ferenc, którzy w roku 2022 we Lwowie przeprowadzili szereg wywiadów z ludźmi kultury oraz odwiedzili tamtejsze czołowe instytucje (Lwowska Narodowa Galeria Sztuki, Lwowska Narodowa Akademia Sztuki, Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka, Muzeum Narodowe we Lwowie, Muzeum Rzeźby Johanna Georga Pinzela, Centrum Kultury Dzyga). Poszerzając kontekst spróbujemy się też przyjrzeć muzealnym strategiom w centrum Ukrainy (Narodowe Muzeum Sztuki Ukrainy, Muzeum im. Chanenków w Kijowie) oraz na jej wschodzie (Charkowskie Muzeum Literatury), a także działaniom ratunkowym wobec materialnego dziedzictwa kulturowego podejmowanego przez Zbrojne Siły Ukrainy.

Prowadząca:

Anna Łazar – kuratorka programu międzynarodowej współpracy artystycznej Wolne Słowo w ramach projektu Gdańsk Miasto Literatury, twórczyni projektów, autorka tekstów, tłumaczka. Pracowała w dziedzinie dyplomacji publicznej w MSZ jako wicedyrektorka i p.o. dyrektora w Instytutach Polskich w Kijowie (2008-2014) i w Sankt-Petersburgu (2015-2018) a także jako kuratorka w Muzeum Sztuki w Łodzi (2021-2022). Członki AICA Polska oraz rady programowej Fundacji Pogoń Ruska.

Uczestnicy panelu:

Iryna Magdysz (strateżka kultury, Lwów, Ukraina)

Marek Domański - Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi

Tomasz Ferenc - Uniwersytet Łódzki

Sesja I

Reżimy mobilności a porowatość granic

prowadzący: Natalia Bloch, Robert Rydzewski – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

referaty:

- 1. *Płeć i rasa w kontekście (nie)mobilności granicznej: analiza sytuacji w Polsce***
Zuzanna Samson (European University Institute)

W ciągu ostatnich kilku lat polskie władze reagowały niechęcią na wzmożone ruchy migracyjne. Negatywny wizerunek imigrantów po tzw. kryzysie migracyjnym w 2015 roku nasilił się podczas kryzysu humanitarnego w 2021 roku. Jednak kiedy uchodźcami zostali obywatele Ukrainy w 2022 r., powszechna narracja odmieniła się. W niniejszym artykule argumentuję, że te zróżnicowane reakcje mają podłoże płciowe i rasowe. Poprzez analizę dyskursu w oficjalnych wypowiedziach członków polskich władz, oraz stosując teorię interseksjonalności, sprawdzam w jaki sposób różniły się podejścia do migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki na granicy Polski z Białorusią, względem ukraińskich uchodźczyń.

- 2. *Perforując infrastruktury graniczne – konteksty tworzenia platformy sieciowej wallobserver.eu***

Maria Strzelecka, Zuzanna Kwiatkowska, Zuzanna Kleban, Anna Potasznik, Filip Reszke (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Odnosząc się do koncepcji porowatości granic chcemy zaprezentować stworzoną przez nas platformę cyfrową wallobserver.eu. Jest to nie tylko żywe archiwum do oddolnego zbierania i udostępniania informacji o sytuacji na granicach EU, ale jest też narzędziem społecznej solidarności umożliwiającym sprawcze wykorzystanie idei „porowatości”. Nasz projekt wykorzystuje możliwości techniczne współczesnych mediów sieciowych do info-geograficznego rozciągnięcia pasa granicznego, dzięki czemu każdy użytkownik internetu może pozyskiwać wiedzę o sytuacji i infrastrukturach granicznych niejako „in situ”. Wallobserver.eu stawia też pytania o konsekwencje dywiduacji i datafikacji osób znajdujących się w kryzysie migracyjnym, jak i o możliwości odzyskania polityczności i sprawczości społecznej nad procesami sprawiedliwego rozszczelniania technoinfrastruktur granicznych.

3. *Konstrukt właściwego, „pożądanego” imigranta w kontekście migracyjnej polityki brytyjskiej*

Małgorzata Kułakowska (Uniwersytet Jagielloński)

Wystąpienie ma na celu analizę dyskursu rządowego w kontekście preferowanej polityki migracyjnej w po-brexitowej rzeczywistości. Jednym z haseł kampanii na rzecz opuszczenia struktur unijnych było odzyskanie kontroli nad granicami Zjednoczonego Królestwa, w kontekście możliwości podejmowania decyzji jaka migracja i jacy migranci będą uznawani za pożądanych. Ważnym elementem debaty publicznej było również zapowiedź obniżenia poziomu migracji netto. Wystąpienie skoncentruje się na migrantach ekonomicznych i możliwościach uzyskania wizy pracowniczej w poszczególnych kategoriach i sektorach ekonomii brytyjskiej. Pytania badawcze odniosą się do procesów związanych z rekonceptualizacją kontroli nad procesami migracyjnymi, oraz kategorii osób, dla których granice Zjednoczonego Królestwa są bardziej „przepuszczalne” i sposobami uzasadnienia i legitymizacji tych praktyk.

4. *Uwidocznienie materialności granicy: społeczność azerbejdżańska na gruzińskim pograniczu*

Klaudia Kosicińska (Polska Akademia Nauk)

Na podstawie badań terenowych prowadzonych od 2018 roku chciałabym przyjrzeć się temu, jak zmieniły się wzorce mobilności wśród mniejszości azerbejdżańskiej w południowo-wschodniej Gruzji, odkąd granica lądowa z Azerbejdżanem została zamknięta w 2020 roku. Wpłynęło to na mobilność Azerbejdżan w obu krajach, w tym na utrzymywanie translokalnych więzi rodzinnych. Jak granica „zmaterializowała się” i jak zmieniły się praktyki mobilności po wybuchu pandemii? Na jakich warunkach (i dla kogo) granica jest otwarta, a dla kogo wciąż pozostaje zamknięta i dlaczego? Jakiego rodzaju strategie i narracje posiadają mieszkańcy w sytuacji, kiedy ich mobilność została ograniczona?

5. *(Nie)odrobiona lekcja – refleksje z granicy i pogranicza meksykańsko-amerykańskiego*

Michał Weres (Politechnika Poznańska)

Współczesne granice, obok migracji, to jeden z tych tematów, który pozwala niejako wywołać do analizy również inne problemy społeczne. Granica meksykańsko-amerykańska jest w tym kontekście przedmiotem badań od bardzo dawna. Mimo powstających tam murów, porowatość zdaje się być jedną z jej cech konstytutywnych. Jakie przemiany były udziałem tej granicy w ostatnich kilku dekadach? Jak możemy spojrzeć na zmiany w zakresie mobilności i porowatości z perspektywy socjologicznej? Czy świat przyglądający się zachodzącym tam procesom wyciągnął z nich jakieś wnioski? Czy pewne odosobnienie i nieprzystawalność niektórych pojęć i kategorii stosowanych w badaniach granic

i mobilności sprawiają, że w Polsce i Europie nie wyciągamy wniosków z doświadczeń meksykańsko-amerykańskich?

Sesja II

Integracja dzieci z rodzin migrujących w polskich szkołach i społecznościach lokalnych

prowadzące: Izabella Main Elżbieta M. Goździak - Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

referaty:

1. *Problems preventing the integration of school-age children from immigrant families and possible solutions*

Zafer Ayvaz (Ege University, Turkey)

Integration of school-age children from immigrant families is a complex and multifaceted process that involves bridging cultural, linguistic, and social gaps. Successful integration is essential for the well-being and academic achievement of these children. However, several challenges and problems impede their integration into the educational system and wider society. This article aims to explore the main problems that hinder the integration of school-age children from immigrant families and provide insights into potential solutions.

2. *Innowacje edukacyjne narzędziem do zachowania języka ojczystego wśród ukraińskich dzieci w polskim systemie edukacji w Poznaniu i Wrocławiu*

Larysa Sugay (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Wystąpienie to będzie przedstawiało wstępne wyniki badań empirycznych i analiz na temat integracji dzieci ukraińskich w polskim systemie edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem wielojęzyczności dzieci, zachowania języka rodzimego, komunikacji w rodzinie, środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Proponowane wystąpienie jest oparte o wyniki wstępne badań na terenie Poznania i Wrocławia w ramach projektu OPUS-22 „Dobre początki, obiecująca przyszłość. Dzieci z doświadczeniem migracyjnym w polskich szkołach”.

3. *Dziecko z rodziny migrantów powrotnych w polskiej szkole. Od edukacji do (re)integracji*

Katarzyna Stankiewicz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Migracje powrotne są zjawiskiem powszechnym i stanowią obecnie przedmiot zainteresowania różnych dyscyplin naukowych. Szczególnie istotnym aspektem wydaje się wymiar edukacyjny poruszanej problematyki, ponieważ funkcjonowanie uczniów z rodzin migrantów powrotnych w polskiej szkole jest znaczące z perspektywy

ich (re)integracji społecznej i kulturowej, jak również reintegracji kulturowo-społecznej całej rodziny. Dzieci migrujące wraz z rodzicami, nawet jeśli mają wcześniejsze doświadczenie z polskim systemem edukacyjnym, po powrocie mierzą się z trudnościami podobnymi do tych, które dotyczą uczniów cudzoziemskich. Problemy te często są jednak bagatelizowane przez nauczycieli i dyrekcję szkoły, którzy w małym reemigrancie widzą „zwyčajnego” ucznia, bez specyficznych potrzeb. Tymczasem sukces edukacyjnych dziecka reemigranta jest jednym z czynników wpływających na decyzje rodziców o pozostaniu rodziny w Polsce bądź też ponownej imigracji. Celem referatu będzie przedstawienie w oparciu o przegląd literatury oraz badania własne sytuacji dziecka z rodziny migrantów powrotnych w polskiej szkole podstawowej z perspektywy wyzwań edukacyjnych w kontekście szeroko rozumianego procesu (re)integracji samego ucznia oraz jego rodziny.

4. Zaangażowanie rodziców z doświadczeniem migracji w edukację swoich dzieci

Wiktoria Moritz-Leśniak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

W obliczu coraz bardziej zróżnicowanych doświadczeń migracji, często związanych z mobilnością całej rodziny, obserwujemy zmianę, związaną z włączaniem dzieci z doświadczeniem migracyjnym w system edukacyjny w Polsce. Niesie to za sobą różnorodne konsekwencje na kilku poziomach – zarówno w przestrzeni klasy, relacji rówieśniczych, oferty szkolnej, interwencji, czy współpracy pomiędzy nowymi aktorami, jak np. asystentki międzykulturowe. Wiąże się to również z zaangażowaniem rodziców migrantów w działania szkoły w Polsce i budowaniem nowych relacji na linii rodzic – dziecko – szkoła. Celem wystąpienia będzie identyfikacja kontekstów i sposobów zaangażowania rodzicielskiego w edukację swoich dzieci. Analizowany temat znajduje się na przecięciu dwóch obszarów: antropologii edukacji i antropologii migracji. Prezentacja będzie wynikiem przeprowadzonych do tej pory wywiadów etnograficznych z rodzicami-migrantami oraz przedstawicielami szkół w Poznaniu. Wystąpienie oparte jest na badaniach prowadzonych w ramach zespołowego projektu Opus (NCN) pt. *Dobre początki, obiecująca przyszłość. Dzieci z doświadczeniem migracyjnym w polskich szkołach.*

5. Przegląd modeli asystentury międzykulturowej w szkołach w Polsce i na świecie

Agnieszka Kozakoszczak (Uniwersytet Warszawski)

Liczba osób pełniących w szkołach w Polsce funkcję pomocy nauczyciela (asystentek_ów międzykulturowych) wzrosła dziesięciokrotnie od rozpoczęcia agresji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 (z ok. 100 do ponad 1000 osób). w krótkim czasie asystentura międzykulturowa stała się powszechnym oraz docenianym przez szkoły narzędziem wspierania adaptacji i edukacji dzieci z doświadczeniem migracji. Celem referatu jest przybliżenie istniejących modeli asystentury międzykulturowej oraz funkcji pokrewnych (takich jak teaching assistant, multilingual classroom assistant, mother tongue teacher) funkcjonujących w Polsce i na świecie, na podstawie Systematycznego Przeglądu Literatury przeprowadzonego w ramach projektu

badawczego „Asystentura międzykulturowa jako instrument polityki integracyjnej: przypadek polskiego systemu edukacyjnego” (NCN 2020/39/O/HS5/00763).

Sesja III (a)

Odmienne formy przyjmowania uchodźców

prowadząca: Aleksandra Grzymała-Kazłowska - Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. Stanowisko Niemiec wobec polityki migracyjnej Unii Europejskiej

Aleksandra Trzcielińska-Polus(Uniwersytet Opolski)

Niemcy są państwem, w którym ponad jedna czwarta społeczeństwa posiada pochodzenie migracyjne. W referacie ukazana zostanie niemiecka obecna polityka imigracyjna oraz polityka integracji imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na żądania rządu federalnego i poszczególnych frakcji parlamentarnych dotyczące konieczności reform polityki migracyjnej, w tym polityki azylowej Unii Europejskiej. Podkreślone zostanie stanowisko Niemiec wobec aktualnego projektu unijnego mechanizmu relokacji nielegalnych imigrantów.

2. Społeczeństwo obywatelskie Wielkiej Brytanii wobec wyzwań związanych z napływem imigrantów i uchodźców wojennych z Ukrainy

Janusz Balicki (Uniwersytet Kard. St. Wyszyńskiego w Warszawie)

Zadaniem referatu - zgodnie z powyższym tematem - jest próba odpowiedzi na pytanie: jaką rolę spełnia społeczeństwo obywatelskie w Wielkiej Brytanii wobec wyzwań związanych z napływem imigrantów i uchodźców wojennych z Ukrainy? Struktura wystąpienia zbudowana jest z trzech części. Część pierwsza przedstawia powody atrakcyjności Zjednoczonego Królestwa dla imigrantów i uchodźców wynikające m.in. z położenia kraju, historii, języka ale także otwartości społeczeństwa na przybyszów z innych krajów i kontynentów. Część druga prezentuje dane dotyczące obecnego napływu imigrantów i uchodźców z Ukrainy i innych krajów, ich charakterystykę oraz wyzwania jakie w związku z tym występują dla administracji krajowej i lokalnej. Natomiast część trzecia koncentruje się na społeczeństwie obywatelskim w Wielkiej Brytanii oraz odpowiedzi na postawione na początku pytanie dotyczące jego roli w rozwiązywaniu problemów powstałych na skutek napływu imigrantów i uchodźców wojennych z Ukrainy.

3. *Reakcja kościołów i wspólnot religijnych w województwie lubelskim na kryzys uchodźczy wywołany wojną rosyjsko-ukraińską*

Andrzej Jekateryczuk (Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie)

Celem wystąpienia jest opis zakresu pomocy uchodźcom z Ukrainy oferowanej po 24 lutego 2022 r. przez podmioty religijne w województwie lubelskim. Szczególna uwaga skierowana jest na wykraczanie kościołów poza stricte religijną posługę w sytuacji kryzysowej. Podstawę teoretyczną stanowi teoria kapitału społecznego (Putnam 2008). Autora interesuje na ile religia pełni rolę czynnika chroniącego tożsamość, tj. funkcję buforową, i skierowana jest na budowanie więzi z grupą pochodzenia, na ile zaś pełni funkcję pomostową, stanowiąc pomost między imigrantami a społecznościami tubylczymi. Wystąpienie stanowi próbę odpowiedzi na pytanie o potencjał adaptacyjny, integracyjny, asymilacyjny poszczególnych kościołów w regionie wobec uchodźców z Ukrainy oraz o konflikty interesów pomiędzy nimi. Materiał empiryczny pochodzi z wywiadów z grantu interwencyjnego NAWA.

4. *Welfare pluralism w polityce uchodźczej: powstanie i rozwój społecznego sponsoringu uchodźców w Europie, 2013-2022*

Renata Stefańska (Uniwersytet Warszawski)

W obliczu istniejących niewystarczających systemów przyjmowania i wsparcia uchodźców alternatywne rozwiązania stały się niezbędne. Wśród nowych rozwiązań szczególnie ważne są programy społecznego sponsoringu uchodźców (SSU), co wskazuje na wyłaniający się trend w kierunku welfare pluralism w polityce uchodźczej. Celem tego referatu jest przedstawienie rozwoju programów SSU w Europie w latach 2013-2022, a więc od kryzysu migracyjnego po Arabskiej Wiośnie do kryzysu uchodźczego wywołanego agresją Rosji na Ukrainę, który nie był jeszcze systematycznie badany. Teoretyczną podstawą badania jest analiza instytucjonalna, teoria transferu polityki i podejście wielostrumieniowe. Zostaną przeanalizowane różnice między programami SSU w różnych krajach, w zależności od dominujących modeli polityki społecznej, oraz w zakresie przyjmowania różnych grup uchodźców, tj. Ukraińców i innych.

Sesja III (b)

Odmienne formy przyjmowania uchodźców

prowadząca: Aleksandra Grzymała-Kazłowska - Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. Wyzwania i dobre praktyki w integracji uchodźców z Afganistanu: doświadczenie pracy z grupą ewakuowanych z Kabulu przez Rząd RP

Agnieszka Kosowicz, Rahim Azimi, Aleksandra Ośko (Polskie Forum Migracyjne)

Wśród osób ewakuowanych z Kabulu do Polski latem 2021 roku była grupa kobiet-sędziów. PFM na zlecenie KPRM prowadziło pakiet wsparcia dla tej grupy - we współpracy z polską palestrą. Wysoki status społeczny niektórych członków grupy, ogromne różnice kulturowe oraz nadzieje na wyjazd z Polski stanowiły istotne trudności w pracy z grupą. Mimo to, część rodzin utrzymuje się dziś samodzielnie, niektórzy mówią biegle po polsku, inni studiują. Model pracy z tą grupą był nietuzinkowy, przede wszystkim ze względu na zaangażowanie polskich prawników i adwokatów. Wypracowaliśmy system podobny do "community sponsorship" - w wersji branżowej.

2. Samoorganizacja i samorzecznictwo uchodźczyń

Dorota Jaworska (Uniwersytet Gdański), Khedi Alieva (Fundacja Kobiety Wędrownie)

Utrwalone narracje na temat uchodźczyń i uchodźców, przypisujące im rolę osób wymagających współczucia lub „podejrzanych społeczności”, ograniczają ich perspektywę na realną odbudowę swojego życia i wniesienie wkładu w społeczność przyjmującej. Ostatnie lata przynoszą zmiany w postrzeganiu osób uchodźczych i w paradygmacie pomagania im ze strony organizacji wspierających i polityk publicznych w stronę tworzenie przestrzeni dla rozwoju oddolnych inicjatyw osób i grup z doświadczeniem uchodźstwa. w proponowanym wystąpieniu przedstawione zostaną rezultaty badań w działaniu z perspektywy organizacji uchodźczyń zaangażowanej w ostatnich dwóch latach w badania branży organizacji migranckich, realizację przedsięwzięcia społecznego oraz projekt samorzeczniczy.

3. Transnarodowa pomoc przez pryzmat koncepcji obywatelskości: Romowie Romom w obliczu wojny na Ukrainie

Elżbieta Mirga-Wojtowicz, Kamila Fiałkowska, Monika Szewczyk (Uniwersytet Warszawski)

Prezentacja koncentruje się na mobilizacji aktywistów i liderów romskich na rzecz pomocy ukraińskim Romom, postrzeganej jako działanie wcielające obywatelskość w życie (ang. enactment of citizenship) członków ich własnej mniejszościowej, zmarginalizowanej politycznie i społecznie oraz urasowanej grupy. Co ważne, w ramach narodowych dyskursów dotyczących np. polskiej pomocy dla Ukrainy, wkład

mniejszości jest narażony na ryzyko wymazania, podważenia lub zapomnienia. Chcemy podkreślić znaczenie etnicznej mobilizacji Romów, która nie powinna być postrzegana jako odosobnione wydarzenie, ale raczej jako kontynuacja walki Romów o równą pozycję społeczną i polityczną w Europie. Przykład romskiej mobilizacji przełamuje dominujący, homogenizujący, państwowo-narodocentryczny dyskurs na temat solidarności i pomocy.

4. *Krajobrazy solidarności Warszawy i okolic po wybuchu wojny w Ukrainie*

Karolina Bielenin-Lenczowska (Uniwersytet Warszawski)

Po 24 lutego 2022 w Warszawie i okolicy język ukraiński zarówno mówiony i pisany, a także symbole, np. flaga, zaczął być widocznie obecny. W moim wystąpieniu przyglądam się zmiennemu i bardzo dynamicznemu krajobrazowi społeczno-językowemu Warszawy i okolic. Rozumiem go jako wielozmysłową obecność języków i ich użytkowników w przestrzeni publicznej, która jest zawsze przestrzenią władzy – ludzi, instytucji, praktyk, języków i symboli. Opierając na etnograficznych badaniach terenowych oraz zaangażowaniu w działalność pomocową, próbuję odpowiedzieć na pytanie, na ile ta obecność jest odgórnym i oddolnym wyrazem wsparcia uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy (np. ukraińskojęzyczne informacje w urzędach i środkach transportu publicznego), a na ile symbolicznym wyrazem solidarności. Przyglądam się również istniejącym ideologiom językowym dotyczącą języków i ich użytkowników.

5. *Prywatne wsparcie przymusowych migrantów z Ukrainy z perspektywy osób pomagających*

Aleksandra Grzymała-Kazłowska, Anna Skiba, Julia Ostrowska (Uniwersytet Warszawski)

Referat przedstawiać będzie wyniki naszego badania wzdłużnego z osobami goszczącymi lub inaczej prywatnie wspierającymi ukraińskich uchodźców. Ramy teoretyczne naszego studium opierają się na koncepcji "refugee sponsorship" połączonej z pojęciami rezyliencji oraz energii emocjonalnej Collinsa. Nasza analiza koncentrować się będzie na motywacjach, podejściach, funkcjach i wyzwaniach związanych z tego typu pomocą. Szczególna uwaga będzie zwrócona na relacje między pomagającymi, a otrzymującymi wsparcie. W oparciu o nasze badania będziemy starały się pokazać znaczenie prywatnej pomocy dla rezyliencji oraz energii emocjonalnej zaangażowanych osób.

Sesja IV

Emocje, stresy i traumy – konteksty migracyjne

prowadzący: Jacek Schmidt, Agnieszka Chwieduk - Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

referaty:

1. The Everyday Life Organization of Ukrainian Female Forced Migrants in Poland
Oksana Tashkinova (Uniwersytet Warszawski)

Examining Challenges, Coping Strategies, and Resilience The full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the traumatic experience of war, occupation, evacuation and forced migration abroad led to a significant change in the everyday life of Ukrainian women. The report is based on results of research project: «Fluidity of family situation of female war refugees from Ukraine». The nature of the organization of everyday life of Ukrainian forced migrant women was studied through: the quality of household arrangements, feeling of comfort and housework; free time and informal activities outside the home; practices of solving everyday problems; learning Polish; quality of social interaction and effectiveness of communication. Special attention is given to analyzing the challenges faced by Ukrainian women and identifying coping strategies and resilience.

2. Koszty resiliencji. Przykład potomków polskich migrantów w Niemczech
Ewa Cichocka (Uniwersytet Warszawski)

Sukces, nowe elity a ostatnio także pojęcie resiliencji cieszą się coraz większym zainteresowaniem wśród badaczy potomków migrantów. Skupiając się na tych, którzy odnieśli sukces wbrew przeciwnościom losu, badacze często pomijają koszty ciągłego stawiania czoła trudnościom życiowym. w prezentacji przedstawię wyniki badania opartego na 32 wywiadach biograficznych z potomkami polskich emigrantów z lat 80 i 90 w Niemczech. Jest to grupa uznana w Niemczech za bezproblemowo zintegrowaną. z przeprowadzonych wywiadów wynika, że większość rozmówców doświadczyła życiowych przeciwności, takich jak problemy rodzinne czy dyskryminacja, ale nie poddała się im. Jednak ich tzw. odporność w sensie zawodowym lub edukacyjnym często odbywała się kosztem ich poczucia wartości lub poczucia przynależności. W badaniu analizuję znaczenie bycia odpornym, wskazując na jego związek z dostępem do zasobów m.in. kapitału kulturowego.

3. Ewolucja postrzegania kategorii „rasy” i „różnorodności rasowej” w społeczeństwie polskim na przestrzeni trzech dekad (1988 – 1998 – 2018)
Sławomir Łodziński (Uniwersytet Warszawski), Ewa Nowicka-Rusek (Collegium Civitas)

Jedną z zasad postrzegania swojskości i obcości są także cechy fizyczne, takie jak wygląd fizyczny, fizjonomia, a zwłaszcza kolor skóry (czyli cechy fenotypiczne). Celem

naszego referatu będzie przedstawienie ewolucji postrzegania kategorii „rasy” i „różnorodności rasowej” w społeczeństwie polskim na przestrzeni trzech dekad. Opierając się na wynikach sondażu „Polacy i inni po 30 latach” z 2018 r. oraz porównań z wynikami identycznych badań z lat 1988 i 1998 analizujemy zmiany w postrzeganiu czynnika rasowego w uznawaniu cudzoziemca za Polaka (czyli elementu z zakresu inkluzywności narodowej), deklaracji opinii o „lepszych” i „gorszych” rasach, a także postaw wobec tych osób w konkretnych sytuacjach życiowych. Wyniki sondażowe uzupełniamy rezultatami badań jakościowych, które przeprowadziliśmy w latach 2021 - 2022.

4. *Dyskomfort: emocjonalne i afektywne konteksty migracji w Norwegii i Islandii*

Marek Pawlak (Uniwersytet Jagielloński)

Celem wystąpienia jest zastanowienie się nad dyskomfortem w terenie migracyjnym jako istotnym narzędziem poznawczym. Wychodząc od badań etnograficznych w społecznościach polskich migrantów w Norwegii i Islandii, chcę pokazać konteksty, w których dyskomfort jest nie tylko elementem pozycjonowania w terenie, ale także produktywnym aspektem wytwarzania wiedzy na temat praktyk, strategii i procesów migracyjnych. Podczas wystąpienia sprobematyzowane więc zostaną dwa rodzaje dyskomfortu: wstydu jako narzędzia kontroli i relacji władzy wśród migrantów oraz zawrotu głowy (vertigo) związanego z afektywnymi i temporalnymi konsekwencjami kryzysu ekonomicznego.

Sesja V

Procesy migracyjne w Polsce z regionalnej i lokalnej perspektywy badawczo-rozwojowej

prowadzący: Romuald Jończy - Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Brygida Solga - Politechnika Opolska

referaty:

1. *Ekspansja na peryferie? Czynniki i trwałość migracji międzyregionalnych na atrakcyjne kierunki studiów do mniejszych ośrodków uniwersyteckich – na przykładzie studentów kierunku lekarskiego w Opolu*

Aleksandra Gruszka (Uniwersytet Opolski), Romuald Jończy (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)

Referat poświęcony będzie procesom migracji na studia odbywających się w innym od tradycyjnego kierunku. Po utworzeniu niektórych najbardziej obleganych i reglamentowanych kierunków studiów w mniejszych ośrodkach kształcenia dochodzi do napływu studentów na te kierunki spoza regionów, często z dużych miast metropolitalnych. Przedstawiony referat dokona analizy uwarunkowań decydujących o determinantach migracji na studia w dużych, średnich i małych ośrodkach.

Szczegółowo przeanalizowane zostaną wyniki badań ankietowych dotyczące studentów kierunku lekarskiego na Uniwersytecie Opolskim wskazujące na sprzeczność ich migracji z ogólnymi trendami w migracjach edukacyjnych - dominację studentów spoza regionu opolskiego na tym kierunku oraz nietrwałość (tranzytowość) tych migracji.

2. Praca poniżej kwalifikacji zawodowych – obraz pracowników z Ukrainy na łódzkim rynku pracy

Dorota Kałuża-Kopias, Marcin Gońda (Uniwersytet Łódzki)

Celem niniejszej analizy jest pokazanie sytuacji dwóch grup obywateli Ukrainy na łódzkim rynku pracy. Z jednej strony tych, którzy przyjechali do miasta przed wybuchem wojny, z drugiej strony osób przybyłych już po jej wybuchu. Analiza jest oparta na badaniach przeprowadzonych dla Urzędu Miasta Łodzi, przeprowadzonego w okresie od początku września do końca października 2022 r. wśród obywateli Ukrainy, którzy przyjechali do Łodzi w poprzednich latach, głównie w celach zarobkowych „Starzy”, jak i uciekinierów wojennych, którzy znaleźli schronienie w tym mieście po napaści Rosji na Ukrainę z dnia 24 lutego 2022 r. „Nowi”. Łącznie badaniem objęto 1 043 dorosłych obywateli Ukrainy, z czego 503 (48,2%) stanowili migranci długookresowi, zaś 540 (51,8%) uciekinierzy.

3. (R)ewolucja rozwojowa podmiejskiej wsi wywołana napływami i odpływami ludności – studium przypadku podwrocławskiej miejscowości Smardzów

Alicja Dolińska (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)

Prezentacja dotyczy badania przemian społeczno-gospodarczych w podmiejskiej wsi, położonej w pobliżu Wrocławia. Celem prezentacji jest analiza wpływu napływu i odpływu ludności na rozwój tej miejscowości. W ostatnich latach Smardzów doświadczył znacznych zmian demograficznych, które miały wpływ na lokalną społeczność i strukturę społeczno-ekonomiczną. Prezentacja opiera się na badaniach terenowych, analizie danych statystycznych oraz informacjach zebranych od mieszkańców i lokalnych władz. Podczas prezentacji zostaną przedstawione kluczowe czynniki przyczyniające się do migracji ludności na badanym obszarze oraz analiza zmian w strukturze demograficznej i gospodarczej oraz sferze społecznej i kulturowej. Prezentowane wyniki mogą mieć znaczenie dla planowania strategii rozwoju miejscowości w podobnych kontekstach urbanistycznych.

4. Przyczyny migracji edukacyjnej z Ukrainy do Wrocławia

Natalia Boichuk (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)

Przemieszczanie się tych osób w celu zdobycia wiedzy i umiejętności do konkretnych miejscowości może być spowodowane różnymi przesłankami o charakterze ekonomicznym, jak i pozaekonomicznym (czynniki osobiste, polityczne, społeczne itd.). Celem referatu jest identyfikacja przyczyn migracji edukacyjnych obywateli

Ukrainy do Polski oraz czynników skłaniających do wyboru Wrocławia jako miasta edukacji. Przeprowadzone badania empiryczne ujawniły znaczenie poszczególnych determinant migracji „na studia” oraz zasygnalizowały istotność wizerunku miasta, który może być postrzegany jako jeden z najważniejszych czynników przyciągających. Przyczyny migracji edukacyjnej z Ukrainy do Wrocławia

Sesja VI (a)

Migracje i mobilność w postpandemicznej rzeczywistości

prowadzący: Marta Jaroszewicz, Marta Pachocka, Mateusz Krępa – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. „Lekarz z Ukrainy mile widziany” - analiza dyskursu dotyczącego zatrudnienia medyków obcokrajowców w polskich mediach internetowych

Monika Struck-Peregończyk, Olga Kurek-Ochmańska, Iwona Leonowicz-Bukała, (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania)

Polska zajmuje ostatnie miejsce w UE pod względem liczby lekarzy (OECD 2019), a mimo to odsetek medyków obcokrajowców jest jednym z najniższych (Andrejuk 2015). Jednym z istotnych skutków pandemii było ułatwienie dostępu do polskiego rynku pracy medykom spoza UE. z uwagi na duże zapotrzebowanie na ich rzadkie - a kluczowe w okresie pandemicznym - kompetencje, polski rząd wprowadził liczne i dość rewolucyjne zmiany w procesie uznawania ich kwalifikacji i dopuszczania do pracy. Dodatkowym czynnikiem był wybuch wojny w Ukrainie i ułatwienia w dostępie do zatrudnienia dla medyków z tego kraju. Zmiany te i ich możliwe konsekwencje stały się przedmiotem zainteresowania mediów. Celem referatu jest analiza dyskursu na ten temat w polskich mediach internetowych w latach 2019–2022 i jego potencjalnego wpływu na możliwości adaptacji i wizerunek migrujących medyków.

2. Wpływ pandemii Covid-19 i wojny w Ukrainie na plany migracyjne przyszłych lekarzy

Dominika Pszczołkowska, Sara Bojarczuk, Maciej Duszczyk, Kamil Matuszczyk, Emilia Szyszowska (Uniwersytet Warszawski)

Pandemia Covid-19 i wojna w Ukrainie to destabilizujące wydarzenia (ang. unsettling events), mogące wpływać na migracje. Badania wśród studentów 6 roku kierunków lekarskich dotyczące planów migracyjnych (n=205 w 2022 roku, N=581 w 2023 roku) wykazały, że istotność destabilizujących czynników była mniejsza niż innych, związanych z sytuacją społeczno-polityczną w Polsce i warunkami pracy lekarzy. Przyszli lekarze planowali swoją migrację w dłuższej perspektywie – po stażu lub po specjalizacji. w przypadku wysoko wykształconych osób, których kariera składa się z określonych etapów, większe znaczenie dla planów migracyjnych niż destabilizujące wydarzenia może mieć bieg życia i etap, na którym osoba się znajduje.

3. Krajobraz migracyjny małego miasta poprzez pryzmat pandemii Covid-19

Barbara Cieślińska (Uniwersytet w Białymstoku)

W referacie zostanie przedstawiona sytuacja migracyjna w małym mieście na przykładzie Moniek, które w regionie znane są z tradycji emigracji zarobkowej do krajów zachodnich. Główna hipoteza referatu dotyczy wpływu pandemii Covid-19 na dotychczasowe tradycje i wzory migrowania. Referat oparty jest na analizie dostępnych materiałów statystycznych (GUS), wynikach sondażu z 2016 r. i opracowaniu konkursu biograficznego z 2022 r. Sytuacja migracyjna w Mońkach zostanie przeanalizowana w trzech momentach: przed pandemią, w trakcie i po zakończeniu pandemii i pokazana na tle województwa podlaskiego.

4. Doświadczenie pracy migrantów w Polsce w trakcie pandemii COVID-19

Mateusz Karolak (Uniwersytet Wrocławski)

Celem wystąpienia jest przedstawienie wstępnych wyników projektu badawczego "ENDURE: Inequalities, Community Resilience and New Governance Modalities in a Post-Pandemic World" (2022-2025), w ramach którego przeprowadzono autobiograficzne wywiady narracyjne z obcokrajowcami pracującymi w Polsce w trakcie pandemii Covid-19 w zawodach uznawanych za niezbędne (m.in. w logistyce, handlu oraz opiece) (ang. essential workers). w szczególności przeanalizowane zostaną doświadczenia pracy w trakcie pandemii, ścieżki migracyjne oraz sposoby radzenia sobie z nowymi wyzwaniami w różnych biograficznych i strukturalnych okolicznościach. Na koniec przedstawiony zostanie wpływ pandemii na dalsze plany życiowe i migracyjne uczestników badań.

5. Regulacje i praktyki polskiej polityki migracyjnej w czasie pandemii Covid-19 – ekonomizacja jako forma zarządzania kryzysowego

Marta Jaroszewicz, Mateusz Krępa, Marta Pachocka (Uniwersytet Warszawski)

Istniejąca literatura wskazuje na sekurytyzację jako dominującą formę zarządzania walką z pandemią Covid-19. Ekonomizacja rozumiana jako stawianie rozwoju gospodarczego jako głównego priorytetu państwa w trakcie pandemii COVID-19 zwłaszcza w odniesieniu do migracji jest zdecydowanie mniej zbadana (Livne 2021). W niniejszym wystąpieniu prezentujemy, jak kształtowała się logika polskiego zarządzania kryzysem wynikającym z COVID-19 w kwestiach polityki migracyjnej w latach 2020-2022. Zastosowane metody obejmują analizę aktów prawnych, materiałów urzędowych oraz wywiady pogłębione z ekspertami. Wyniki pokazują, że mimo dominacji dyskursu i praktyk bezpieczeństwa w początkowej fazie pandemii, ostatecznie to ekonomizacja była dominującym ujęciem migracji w polskiej polityce czasów walki z kryzysem wywołanym koronawirusem.

Sesja VI (b)

Migracje i mobilność w postpandemicznej rzeczywistości

prowadzący: Marta Jaroszewicz, Marta Pachocka, Mateusz Krępa – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. *How essential are essential migrant workers? Mobilność i przepisy dotyczące pracy w czasach COVID-19*

Sara Bojarczuk, Agnieszka Fihel (Uniwersytet Warszawski)

Pandemia zmieniła znaczenie pracy zwykle definiowanej jako "niezbędna" dla społeczeństwa, aby obejmowała również inne zawody, takie jak pracownicy budowlani, kierowcy ciężarówek, osoby zajmujące się obsługą żywności i pracownicy transportu publicznego, osoby zbierające owoce i warzywa lub dokonujące uboju i przetwarzania mięsa – prace zwykle wykonywane przez migrantów. Naszym celem jest omówienie przepisów wdrożonych w czterech krajach europejskich, które dotyczyły warunków pracy i mobilności "niezbędnych" pracowników, przy czym niektóre przepisy zapewniały niezbędne środki bezpieczeństwa, a niektóre przepisy omijały zasady obostrzeń. Badane kraje: Niemcy, Włochy, Polska i Wielka Brytania zostały wybrane w celu odzwierciedlenia różnorodności stosunków pracy w Europie.

2. *„Truskawki są bezpieczne” - (polscy) pracownicy sezonowi w Niemczech podczas i po pandemii Covid-19*

Kamila Fiałkowska (Uniwersytet Warszawski)

Tymczasowe zamknięcie granic w marcu 2020 spowodowało panikę wśród rolników i sadowników, którzy właśnie w tym czasie oczekiwali przyjazdu pracowników sezonowych, w przypadku Niemiec głównie z Rumunii i Polski. O ile przyjazd Polaków nie nastroił wielkich problemów, to przyjazd pracowników z Rumunii owszem. To wówczas loty czarterowe przywoziły pracowników sezonowych na niemieckie plantacje, unikając problematycznych granic lądowych, w tym granic strefy Schengen. W referacie tym przybliżę realia pracy polskich pracowników sezonowych podczas pandemii Covid-19 i zastanowię się nad tym, czy pandemia spowodowała realną zmianę w ich warunkach zatrudnienia oraz jak wpisywały się one w wyjątkowe traktowanie rolnictwa (agricultural exceptionalism) na przestrzeni ostatnich dekad.

3. *Praca zgodna z kwalifikacjami czy jakakolwiek? Ekonomiczna integracja uchodźców z Ukrainy w Polsce i Niemczech*

Michał Schwabe (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), Ina Koch (Accenture Germany)

Pomimo, że uchodźcy z Ukrainy są uprawnieni do podejmowania legalnego zatrudnienia w państwach UE, to proces ich integracji na lokalnych rynkach pracy wiąże się z licznymi trudnościami. Szczególnie istotne bariery występują w odniesieniu

do zawodów wymagających wysokich kwalifikacji w połączeniu z adekwatnymi kompetencjami językowymi. Przedmiotowe badanie skupia się na problemach napotykanym przez uchodźców w procesie poszukiwania zatrudnienia w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji w Polsce i Niemczech. Celem badania jest identyfikacja głównych barier w podejmowaniu zatrudnienia oraz wskazanie istniejących luk kompetencyjnych na ww. rynkach pracy, które mogłyby zostać wyeliminowane wskutek zatrudnienia uchodźców.

4. Migracje wewnętrzne mieszkańców dużych ośrodków miejskich w Polsce w latach 2019-2022 – cechy zjawiska i profile osób migrujących (przykład Warszawy, Trójmiasta i Wrocławia)

Michał Kot (Instytut Pokolenia)

Głównym celem badania było zidentyfikowanie skali zjawiska migracji wewnętrznych („na pobyt stały”) mieszkańców dużych ośrodków miejskich i w Polsce (na przykładzie: Warszawy, Trójmiasta i Wrocławia) do mniejszych miejscowości, w tym do gmin je otaczających, w okresie pandemii COVID-19. Za cel dodatkowy przyjęto określenie wybranych cech społeczno-demograficznych ludności objętej powyższym zjawiskiem – wskazanie swego rodzaju profili osób zmieniających miejsce zamieszkania. Materiałem źródłowym, na bazie którego przeprowadzono postępowanie badawcze, były wtórne dane (wstępnie zagregowane przez ich dostawcę), obejmujące informacje na temat lokalizacji logowań telefonów komórkowych osób zamieszkujących (mających nocne logowania) Warszawę, Trójmiasto i Wrocław w 2019 r., a których telefony trzy lata później w okresie nocnym, logowały się poza owymi miastami. Na potrzeby profilowania osób objętych odpływem migracyjnym z dużych miast, uwzględniono także ich cechy jak, m.in.: status materialny, model rodziny, zachowania transportowe i handlowe czy formy spędzania czasu wolnego. Kierunki i intensywność ruchu wędrownego zostały nałożone na wybrane tła społeczno-gospodarcze, m.in. zróżnicowanie przestrzenne dostępności transportowej czy dostępności do handlu detalicznego, w celu wskazania ewentualnych czynników determinujących wielkość badanego zjawiska. Analizy zostały poszerzone o metody kartograficzne, ułatwiające percepcję tak złożonego przedmiotu badania.

Sesja VII

Podlasie, Warmia i Mazury. Migracje wewnętrzne i zagraniczne z i do regionów peryferyjnych w przeszłości i obecnie

prowadzący: Wojciech Łukowski – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. *Dżungla - projekt na temat sytuacji na pograniczu polsko – białoruskim*

<https://hannajarzabek.com/dzungla-polska>

Hanna Jarzabek (fotoreporterka – freelancer)

W naszym projekcie skupiliśmy się na trzech aspektach:

- 1) Przepływy migracyjne przez granicę, sposób traktowania uchodźców przez Straż Graniczną oraz sytuacja i potrzeby uchodźców przed i po wybudowaniu muru.
- 2) Wpływ kryzysu migracyjnego na lokalnych mieszkańców oraz kryminalizację pomocy humanitarnej i jej wpływ na społeczność.
- 3) Wpływ muru na środowisko.

Realizacja: sierpień 2022 r. – maj 2023 r. Produkcja tego projektu jest wspierana grantem z funduszu IJ4EU Międzynarodowego Instytutu Prasowego (IPI) i Europejskiego Centrum Dziennikarstwa (EJC).

2. *Islandory i nowowiejscy. Migracje wiejskie na przykładzie mazurskiej gminy Stare Juchy*

Małgorzata Budyta-Budzyńska (Collegium Civitas)

W gminie Stare Juchy na Mazurach mają miejsce dwa równoległe procesy związane z mobilnością przestrzenną: emigracja krajowa i zagraniczna z gminy oraz migracja osiedleńcza do gminy. Dotychczasowi mieszkańcy wyjeżdżają do: Ełku, Olsztyna oraz za granicę, głównie do Islandii; jednocześnie trwa proces wykupywania działek i osiedlania się w gminie na stałe przybyszów z dużych miast. W referacie opisane zostaną oba typy migracji, przedyskutowana zostanie rola emigrantów i nowych osiedleńców jako agentów zmian. Na ile przekazy pieniężne od emigrantów przyczyniają się do modernizacji gminy, a na ile stabilizują i konserwują one zastany system? Czy model migrowania z Juch do Islandii wpisuje się w tradycyjny model migrowania z obszarów peryferyjnych, czy, ze względu na historię regionu, jest on odmienny? Jaki jest wzór migrowania do Juch z wielkich miast? Co z kolei wnoszą miastowi do życia wsi?

3. W poszukiwaniu wolności – przemiany religijności u osób migrujących z małych miast i obszarów wiejskich do dużych miast

Ewa Dąbrowska-Prokopowska, Michalina Trochimowicz (Uniwersytet w Białymstoku)

Młodzi ludzie z obszarów wiejskich i małych miast wielokrotnie migrują do dużych miast w poszukiwaniu pracy, wyższego wykształcenia czy też zwyczajnie zmiany stylu życia. Zmiana miejsca zamieszkania daje badanym poczucie wolności, anonimowości w dużym mieście. Oznacza również zmiany w wielu obszarach życia. Jednym z nich jest religijność. W naszym wystąpieniu chcemy przedstawić wyniki badań z przeprowadzonych wywiadów jakościowych dotyczących przemian religijności młodych ludzi migrujących z małych miast oraz obszarów wiejskich do dużych miast województwa podlaskiego. Biorąc pod uwagę skalę migracji wewnętrznych z obszarów wiejskich do dużych miast, temat wydaje się niezwykle istotny badawczo, szczególnie w obliczu zjawiska sekularyzacji. Badania sfinansowano ze środków Instytutu Socjologii UwB i przez NCN: grant nr. 2019/34/H/HS1/00654.

4. Migracje niepełne, migracje poakcesyjne i co dalej?

Wojciech Łukowski (Uniwersytet Warszawski)

Do najbardziej wpływowych koncepcji objaśniających procesy migracyjne w ostatnich trzydziestu latach należą koncepcje migracji niepełnych i migracji poakcesyjnych. Ta pierwsza powstała w oparciu o badania prowadzone na Podlasiu. Czy obecnie istnieją kolejne dominujące wzory wędrowek z regionów peryferyjnych? Czy dochodzi do wyraźniejszego powiązania migracji wewnętrznych z zagranicznymi? Czy zdarzają się definitywne powroty z zagranicy i z dużych miast? Czy mają charakter zjawiska wyjątkowego czy tworzą raczej trend?

Sesja VIII (a)

Migration decision making – between choice and coercion

prowadzące: Agnieszka Bielewska - University SWPS, Ewa Ślęzak-Belowska - Cracow University of Economics

referaty:

1. Should i stay or should i go? Mobility decision-making among multiple migrants in the life course perspective

Agnieszką Trąbka (Jagiellonian University)

This paper is based on the longitudinal qualitative study, specifically on two waves of interviews conducted in 2010 and 2020 with 20 people who have experienced multiple migrations since their childhood. I investigate their perception of parents' decision to move, their sense of limited agency, and the evolution of their own decision-making

process with regards to (im)mobility. I argue that the growing sense of control over one's trajectory is profoundly connected with one's belonging and wellbeing, both in case of highly mobile individuals and those, who decided to settle in somewhere.

2. *Coincidence or a conscious choice? British lifestyle migrants in Poland*

Aleksandra Szkudlarek (University of Warsaw)

The paper examines the phenomenon of lifestyle-motivated mobility of British migrants to Poland. Although Poland is not a typical destination for lifestyle migrants who tend to choose places with a better climate and more peaceful and relaxed atmosphere, some other factors like the possibility of maximizing capitals or regaining work-life balance attract. Based on the content analysis of YouTube channels created by British migrants residing in Poland and in-depth semi-structured interviews with British lifestyle migrants, factors behind individuals' migration decisions and their choice of destination, the perception of the host country and its inhabitants before and after the move and the changes in the sense of belonging over time of British lifestyle migrants in Poland will be presented.

3. *It was worth having a go' but 'we felt forced to migrate*

Anne White (University College London)

Reconciling contradictions in Poles' and Ukrainians' retrospective accounts of their migration decision-making. Based on research conducted in 2019-22, my paper compares two migration 'waves': Polish migration to the UK and Ireland around 2004-7 and Ukrainian migration to Poland since 2014. I analyse how my interviewees talked about the process of making the decision to migrate. On the one hand, consciousness of being part of a wave confers a certain sense of confidence and freedom of choice, although a wave is not the same as a network, and not all potential migrants possess sufficient social capital to make migration truly 'easy'. On the other hand, economic migrants, especially if they have a sense of exhausting alternative, local livelihood strategies, often feel 'forced' to migrate. A sense of being 'forced' – especially among women -- can also derive from pressure exerted by family members to join them abroad. The paper also considers what was absent in the interviewees' accounts, in particular, their often perhaps rather surprising disregard for finding out in advance about the details of specific destinations in the receiving country. By contrast, these specifics subsequently assumed considerable importance for many migrants in shaping their decisions about whether to remain in the foreign country.

4. *(Lack of) the space to choose? Post-February 24, 2022 decisions of the forced migrants from Ukraine in Poland in relation to their family life*

Kateryna Krakhmalova, Weronika Kloc-Nowak (University of Warsaw)

We present the first results of 23 IDIs with Ukrainian women and men aged 18-40 who arrived in Poland as either migrants or war refugees post-February 24, 2022. We

explore their decisions on coming to Poland at different stages of their life course through the lens of their family life histories and future plans. We analyse their accounts of why Poland and particular locations became their destination and how the decisions on family separation or reunification, child-bearing and rearing have been made within the war-displaced migrants group and/or affected by the escalation of Russia's war against Ukraine since 2014.

5. Migration decision making process of Ukrainian war refugees

Agnieszka Bielewska (University SWPS), Ewa Ślęzak-Belowska (Cracow University of Economics), Marie Jelínková (Charles University), Karin Amit (The Ruppin Academic Center, Israel)

This paper focuses on war refugees from Ukraine who arrived in Israel, Poland and the Czech Republic after the outbreak of war in Ukraine. We examined the factors that led to decision to immigrate to each of the countries. As many as 60 semi-structured interviews with war refugees from Ukraine, 20 in each country, were conducted. The findings reveal that for Ukrainians arriving to Poland and the Czech Republic, the decision was based on coincidence while in case of Israel it demanded some preparation. We analysed their migration from the perspective of choice and coercion yet with other factors in play, e.g. proximity or religious background.

Sesja VIII (b)

Migration decision making – between choice and coercion

prowadzące: Agnieszka Bielewska - University SWPS, Ewa Ślęzak-Belowska - Cracow University of Economics

referaty:

1. "Go with the flow". a vision of a "better life" among Filipino Overseas Workers in Poland

Olga Wanicka, Helena Patzer (University of Warsaw)

In the last years Filipinos have become one of the fastest growing migrant worker groups in Poland. Employed by employment agencies, migrants perceive "working abroad" as an opportunity to attain a "better life". They often say they "go with the flow", expressing neither an ambiguity towards working in Poland, nor a lack of agency, but rather a never-ending quest for better opportunities, distributed globally and often far from home. In the paper we discuss the imaginaries and the practices of working abroad, and how Poland fits in this vision. This case exemplifies a positive vision of working abroad, which helps to overcome everyday difficulties, but also is supposed to bring a "better life" in the future.

2. *(In)voluntary non-migrants? Family Narratives on Unfulfilled Migration Intentions under Emigration Restrictions*

Zuzanna Brunarska (University of Warsaw)

The study addresses the question of the distinction between voluntary and involuntary immobility under emigration restrictions. Based on semi-structured in-depth interviews with people whose family members intended to emigrate from the Polish People's Republic and the Russian Soviet Federative Socialist Republic but who have not fulfilled their plans, it examines the role of the would-be migrant's agency in driving the immobility outcome and in shaping family narratives on the experience of unrealised emigration.

3. *Why students decide to migrate for tertiary education to nonmetropolitan university cities? The evidence from the Opolskie Voivodeship*

Diana Rokita-Poskart (Opole University of Technology)

In recent years, there has been growing interest in determining the factors contributing to the university student's migration. Large body of literature aims to explore the factors affecting students in the selection of the country of higher education or in selection of a university. However, we argue that previous literature suffers from certain weakness and to our knowledge factors influencing students' choice of a university city has been much less studied. Therefore, the purpose of the presentation is to show the most important factors determining students' choice of a nonmetropolitan university city as the place of study. The data presented comes from survey conducted among students enrolled at universities located in the capital of the Opole Voivodeship – Opole, and a subregional town – Nysa, both university centers located in the Opole Voivodesh.

4. *Tweets before leaving: an analysis of the transition from intentions to actual migration*

Anna Janicka, Hayk Amirkhanyan (University of Warsaw)

Departing from Ajzen & Fishbein's (1980) premise that an appropriately measured intention is the best predictor of future behavior, we study tweets with migration declarations of Polish Twitter users and subsequent changes in these users' locations. Working with content freely generated by individuals, rather than responses to questions formulated by researchers, allows a deepened analysis of the relationship between the phrasing of declarations and actual migration behavior. We also consider the role of individual's goals in the realization of migration plans, following Ajzen & Kruglanski's (2019) extension of the theory of planned behavior to include goals.

5. Identity versus anchoring. Findings from in-depth interviews of the globalising Krakow and Poznan research project

Marek Nowak, Paweł Kubicki, Fiorenzo Fantuz (Adam Mickiewicz University)

One of the critical elements of identifying the anchoring process is the question of the evolving identity of migrants. Answers to questions such as how migrants define their identity, to what extent cities are an element of the evolving identity, and possibly what aspects of identity define their social position. The concept of anchoring serves here as an interpretative framework alternative to the social 'integration' of migrants. The project to study Poland's globalising second cities sketched a picture of new inhabitants transforming Polish cities in the indicated migrant-refugee context. Kraków and Poznań were used as case studies and examples of distinct internationalisation modes. The presentation concludes by noting the return of macro-identification in national-state terms and the surprisingly weaker presence of cities.

Sesja IX (a)

Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym

prowadzący: Jan Brzozowski - Uniwersytet Jagielloński, Brygida Solga - Politechnika Opolska

referaty:

1. Migranci i uciekinierzy wojenni na polskim rynku pracy w czasie wojny w Ukrainie

Agata Górny, Paweł Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

Ponad rok do wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie, kwestie związane z włączaniem w polski rynek pracy migrantów i uciekinierów wojennych z Ukrainy, którzy zdecydowali się na dłuższe pozostanie w Polsce stanowią istotny temat w wymiarze naukowym i praktycznym. Celem referatu jest określenie wzorców partycypacji tej grupy w polskim rynku pracy i ich determinant, ze szczególnym uwzględnieniem uciekinierów wojennych. Analizie poddane zostaną: aktywność zawodowa, dopasowanie kwalifikacji do wykonywanej w Polsce pracy, znaczenie transnarodowych praktyk i pracy zdalnej. Analizowane dane pochodzą z dwóch ogólnopolskich sondaży internetowych ukraińskich migrantów i uchodźców wojennych zrealizowanych w okresie lipiec-wrzesień 2022 (N=7617) i luty 2023 (N=1350).

2. Prekaryjni przedsiębiorcy? Aktywność przedsiębiorcza imigrantów

Olena Shelest Szumilas, Marcin Woźniak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

W Polsce od lutego 2022 r. zaobserwowano ośmiokrotny wzrost udziału ukraińskich firm w ogóle - wszystkich nowo otwieranych. Dla nowoutworzonych ukraińskich firm najważniejszymi trudnościami są: brak doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce, niewystarczające środki

finansowe oraz koszty prowadzenia działalności (PIE, 2023). Te okoliczności determinują to, czy firma odniesie sukces i pozwoli na godziwe życie, czy też zasili prekaryjną gospodarkę, walcząc o przetrwanie (Valdez et al. 2018). Jak wskazują badania, prekaryjność jest silnie uwarunkowana m.in. narodowością i rasą (Kalleberg, 2011), a jej udział w gospodarce w ostatnich latach rośnie (Hickson, 2022). o ile stosunkowo dużo mówi się o prekaryjnej pracy migrantów (e.g. Wold Bank 2022), o tyle temat ich prekaryjnej przedsiębiorczości nie został jeszcze poznany w wystarczającym stopniu. Proponowane badanie dąży do uzupełnienia zidentyfikowanej luki."

3. Wyzwania integracji imigrantów ekonomicznych i uchodźców z Ukrainy. Wnioski z województwa opolskiego

Sabina Kubiciel-Lodzińska, Brygida Solga (Politechnika Opolska)

W referacie omówiono wybrane wyniki badania przeprowadzone na próbie liczącej 311 imigrantów, w tym 150 migrantów przedwojennych z Ukrainy oraz 161 uchodźców z Ukrainy mieszkających w województwie opolskim. Zrealizowano je techniką wywiadów wspomaganą komputerowo (computer-assisted web interview - CAWI) z pomocą panelu badawczego. Respondenci zostali dobrani w sposób celowy - chodziło o uzyskanie dwóch porównywalnych grup różniących się przede wszystkim charakterem pobytu, a celem było uzyskanie informacji dotyczących potrzeb i oczekiwań jakie wobec administracji publicznej, edukacji, służby zdrowia mają osoby pochodzące z Ukrainy. W referacie zostały zaprezentowane najważniejsze informacje dotyczące sytuacji migracyjnej cudzoziemców i wyzwania dla administracji publicznej w zakresie ich integracji.

Sesja IX (b)

Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym

prowadzący: Jan Brzozowski - Uniwersytet Jagielloński, Brygida Solga - Politechnika Opolska

referaty:

1. Wyzwania z integracją migrantów ekonomicznych i przymusowych w miastach województwa małopolskiego: przypadek Tarnowa i Nowego Sącza

Konrad Pędziwiatr (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), Jan Brzozowski (Uniwersytet Jagielloński), Marcin Stonawski (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Jeszcze dekadę temu Polska była głównie krajem emigracji, a liczniejsze skupiska imigrantów można było zaobserwować głównie w dużych miastach Polski. Po tej koncentracji wyspowej sprzed 10 lat w dzisiejszej Polsce nie pozostało już śladu, a migranci i rozmaite wyzwania związane z ich integracją nie dotyczą już tylko dużych ośrodków miejskich ale również tych mniejszych. Początek pełnowymiarowej agresji wojskowej przez Rosję w Ukrainie w lutym 2022 sprawił, że radykalnej zmianie uległ charakter napływu migracyjnego nad Wisłę. Migranci przymusowi, którzy do 2022

stanowili jedynie bardzo niewielką część imigrantów w Polsce zaczęli odgrywać coraz istotniejszą rolę i docierać do miejsc, w których do tej pory Polacy nie wchodzili w regularny kontakt z obcokrajowcami. Przybycie do Polski około miliona kobiet z niepełnoletnimi dziećmi w znacznym stopniu poszerzyło również skalę interakcji Polaków z cudzoziemcami. W trakcie prezentacji naświetlimy główne wyzwania związane z integracją migrantów ekonomicznych i przymusowych w Małopolsce. Jeśli sytuacja imigrantów w Krakowie była przedmiotem wielu szczegółowych analiz i jest dość dobrze zbadana (systematyczne badania w ramach Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji prowadzone od 2019), posiadamy bardzo ograniczoną wiedzę na temat imigrantów zamieszkujących poza stolicą województwa małopolskiego i wyzwań integracyjnych na jakie natrafiają. W proponowanej prezentacji przedstawimy wyniki badania eksploracyjnego prowadzonego w czerwcu i lipcu 2023 przez CASPAR UEK w dwóch – poza Krakowem – największych miastach Małopolski (Tarnowie i Nowym Sączu) i główne wnioski, które z nich płyną.

2. *Polskie miasta średniej wielkości w obliczu przymusowej migracji z Ukrainy w 2022 roku: studia przypadków Świnoujścia, Łomży i Płocka*

Marta Pachocka (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), Dominik Wach (Uniwersytet Warszawski), Joanna Popławska (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), Arkadiusz Lewandowski (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), Michał Nowosielski (Uniwersytet WSB Merito w Gdańsku)

Kryzys humanitarny, który nastąpił po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie, uwypuklił rolę średnich ośrodków miejskich w recepcji migrantów przymusowych. Celem naszego wystąpienia jest analiza działań podjętych przez różnych aktorów (władze samorządowe i jednostki z nimi związane, organizacje społeczne, przedsiębiorcy) w trzech wybranych do badania miastach średnich - Świnoujście, Łomża i Płock; wskazanie, które działania wynikały ze specyfiki poszczególnych miast, a które wystąpiły w każdym z nich, a także porównanie tych tendencji z działaniami w największych miastach. Referat odwołuje się do wyników badań (materiał jakościowy z IDIs, desk research) zrealizowanych w ramach projektów - H2020 Welcoming Spaces oraz „Polska Szkoła Pomagania”.

3. *Migranci z Ukrainy w stolicy Dolnego Śląska – o oczekiwaniach wobec władz miasta i jego mieszkańców w kontekście obywatelstwa miejskiego*

Kamilla Dolińska (Uniwersytet Wrocławski)

Celem referatu jest omówienie – w oparciu o badania ilościowe (ankieta) i jakościowe (FGI) zrealizowane w stolicy Dolnego Śląska (na zlecenie Urzędu Miasta we Wrocławiu) – oczekiwań ukraińskich migrantów wobec wrocławskiej wspólnoty – zarówno władz miasta, jak i samych mieszkańców. Wynikają one zarówno z indywidualnych, szczególnych potrzeb migrantów związanych z procesami uczenia się życia w nowym miejscu i integracją społeczną, jak i z myślenia o Wrocławiu jako mieście dobrym do życia dla wszystkich, gwarantującym określoną jakość. Artykułowanie oczekiwań, obok gotowości do zaangażowania się w życie lokalnej wspólnoty, jest istotnym

komponentem miejskiego obywatelstwa – inkluzywnego i dynamicznego. Wnioski zostaną zaprezentowane w odniesieniu do dwóch zbiorowości nowych mieszkańców – migrantów z Ukrainy przybyłych do Polski przed i po lutym 2022 r.

4. *Małe polskie miasto a ukraińscy uchodźcy wojenni: kwestie integracji*

Iuliia Tsybulska, Ruta Śpiewak (Polska Akademia Nauk)

Po ponad roku od rozpoczęcia pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie, pierwszy kryzys związany z napływem uchodźców wojennych został zażegnany, teraz nadszedł czas na włączanie przybyłych do polskiego społeczeństwa. Duże miasta przyjęły największą część uchodźców, jednak pewien odsetek trafił poza metropolie. Na podstawie studium przypadku jednej gminy miejsko-wiejskiej, przy zastosowaniu metod jakościowych i ilościowych, przyjrzymy się procesom integracji ukraińskich uchodźców wojennych poza metropolią. Zestawimy perspektywy Polaków i Ukraińców, aby zobaczyć procesy zachodzące w niewielkiej gminie w obliczu takiego wyzwania, zastanowimy się na ile też dotychczasowi mieszkańcy postrzegają ukraińskich uchodźców jako szansę czy zagrożenie dla rozwoju swojej społeczności? a z innej strony, czy uchodźcy wojenni widzą perspektywy swojego rozwoju w małym mieście?

Sesja IX (c)

Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym

prowadzący: Jan Brzozowski - Uniwersytet Jagielloński, Brygida Solga - Politechnika Opolska

referaty:

1. *Zaangażowanie migrantów z Ukrainy w życie lokalnej społeczności jako element kształtowania się obywatelstwa miejskiego*

Julita Makaro (Uniwersytet Wrocławski)

Koncepcja obywatelstwa miejskiego zawiera w sobie komponent budowania relacji i włączania (się) migrantów w miejską codzienność na różne sposoby i w różnych obszarach. – poprzez uczestniczenie w osiedlowych piknikach, ale również angażowanie się w konsultacje społeczne. Referat ma na celu zanalizowanie zaangażowanie ukraińskich mieszkańców Wrocławia w życie lokalnej społeczności. W oparciu o badania ilościowe (ankieta) i jakościowe (FGI) zrealizowane w stolicy Dolnego Śląska pokazana zostanie podejmowanie oraz gotowość do podejmowania określonych aktywności obywatelskich oraz bariery, jakie się w tym procesie pojawiają. Wnioski zostaną zaprezentowane w odniesieniu do dwóch zbiorowości nowych mieszkańców - migrantów z Ukrainy przybyłych do Polski przed i po lutym 2022 roku.

2. Lokalny wymiar integracji cudzoziemców na przykładzie działań podejmowanych przez Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie

Ewa Piepiora (Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie)

Wystąpienie będzie dotyczyło integracji uchodźców z ochroną międzynarodową w ramach Indywidualnych Programów Integracji oraz rozwiązań jakie zostały wypracowane na rzecz uchodźców z Ukrainy przez Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie. Analiza będzie dotyczyła wyzwań i dylematów na rzecz integracji cudzoziemców.

3. Edukacja formalna w integracji cudzoziemców – perspektywa samorządów lokalnych w Polsce

Ewa Pogorzała (Akademia Zamojska)

Na samorządach lokalnych jako organach prowadzących szkoły spoczywa zadanie wprowadzania w życie rozwiązań projektowanych na szczeblu centralnym w zakresie integracji cudzoziemców, w tym poprzez system edukacji formalnej. W szczególności napływ dzieci-uchodźców wojennych z Ukrainy po 24 lutego 2022 roku wymusił na polskim systemie oświaty szereg działań adaptacyjno-dostosowawczych. Wiele rozwiązań, jak np. dodatkowa nauka języka polskiego, zajęcia wyrównawcze czy możliwość zatrudniania tzw. asystentów międzykulturowych – już funkcjonowało w polskim systemie oświaty, ale masowy napływ dzieci wymusił szukanie nowych rozwiązań. Celem referatu będzie analiza polityki edukacyjnej w obszarze integracji cudzoziemców z perspektywy instytucjonalno-prawnej i polityki państwa oraz identyfikacja głównych wyzwań dla samorządów jako realizatorów tej polityki na szczeblu lokalnym.

4. Czy Niemcy są społeczeństwem postmigracyjnym? Porównanie polityk integracyjnych landów niemieckich?

Aleksandra Matykiewicz (Uniwersytet Jagielloński)

Wiele aspektów polityki integracji imigrantów realizowanych jest w Republice Federalnej Niemiec na poziomie landów. Interesującym mnie zagadnieniem badawczym jest to na ile działania podejmowane przez poszczególne landy są podobne, a w czym się różnią? Skąd biorą się te różnice? Które landy są bardziej skuteczne w swoich działaniach? Czy landy są bardziej progresywne od federacji jako całości czy wręcz przeciwnie? Jakie wartości przyświecają realizowanej w poszczególnych landach polityce integracyjnej? Przeprowadzona analiza porównawcza pozwoli wykazać, czy Niemcy są - jak twierdzą niektórzy badacze - społeczeństwem postmigracyjnym.

Sesja X

Migracje wewnętrzne – pomiar, skala, kierunki, zróżnicowanie przestrzenne, determinanty i skutki

prowadzący: Romuald Jończy – Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Przemysław Śleszyński – Polska Akademia Nauk

referaty:

1. *Kierunki i konsekwencje migracji edukacyjnych młodzieży z ośrodków różnej wielkości*

Justyna Rokitowska-Malcher, Romuald Jończy (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)

Zjawisko wzmożonej migracji młodych osób i związane z nim konsekwencje są ważnymi zagadnieniami, które stają się szczególnie istotne w kontekście problemów depopulacyjnych i demograficznych lokalnych społeczności. Wobec tego kluczowa wydaje się konieczność prowadzenia badań w zakresie kierunków mobilności młodych osób, jak również siły ich zatrzymywania przez poszczególne ośrodki. W prezentacji omówione zostaną, zidentyfikowane na podstawie badań ankietowych oraz analizy danych wtórnych, zróżnicowania w zakresie kierunków migracji edukacyjnych młodzieży z małych, średnich oraz dużych ośrodków regionalnych, a także skutki tych przemieszczeń dla rozwoju lokalnego.

2. *Trwałość migracji edukacyjnych zewnętrznych i wewnętrznych na przykładzie województwa dolnośląskiego oraz ośrodka wrocławskiego*

Natalia Boichuk, Romuald Jończy (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)

Migracja edukacyjna jest jedną z najbardziej pożądanых form mobilności dla miast, gdyż w ten sposób jednostka administracyjna pozyskuje młode osoby, nabywające wiedzę i umiejętności, które w przyszłości mogą być wykorzystane dla rozwoju miasta. Celem opracowania jest poznanie planów dotyczących przyszłego miejsca zamieszkania przez studentów z Ukrainy oraz studentów napływowych z Polski, kształcących się na uczelniach wyższych wrocławskiego ośrodka akademickiego. Przedstawiona zostanie analiza porównawcza tych dwóch grup. Na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych można stwierdzić, że wrocławski ośrodek dzięki przyciąganiu młodych osób może spodziewać się poprawy sytuacji gospodarczej w mieście (poprzez zwiększenie popytu konsumpcyjnego, aktywność zawodową podczas i po ukończeniu studiów itd.), jak i sytuacji demograficznej (pozostanie w mieście i założenie rodziny).

3. „Wielolokalni? mieszkańcy województwa mazowieckiego. Charakterystyka zachowań przestrzennych i sposób zamieszkiwania

Barbara Dominika Jaczewska (Uniwersytet Warszawski)

Wielolokalność rozumiana jest jako *vita activa* w kilku miejscach, codzienność rozłożona na kilka miejsc, odwiedzanych przez mniej lub bardziej długie okresy i użytkowanych z mniej lub bardziej rozwiniętym podziałem funkcjonalnym. Stanowi specyficzną organizację przestrzenno-czasową, która pośredniczy między potrzebami różnych sfer życia, których nie można w sposób zadowalający zaspokoić w jednym miejscu. Celem wystąpienia będzie ukazanie charakterystyki wzorców przestrzennych zachowań wielolokalnych rezydentów województwa mazowieckiego i sposobów ich zamieszkiwania w kilku miejscach oraz wskazanie powodów, dlaczego osoby zdecydowały się „wielolokalny” styl życia. Analiza bazuje na wybranych wynikach, uzyskanych w 2023 w badaniach ankietowych w panelu badawczym Ariadna (n=996).

4. O migracyjnych problemach i wyzwaniach monitoringu rozwoju lokalnego i regionalnego

Przemysław Śleszyński (Polska Akademia Nauk)

Celem referatu jest nakreślenie uwarunkowań i czynników rozwoju regionalnego i lokalnego w Polsce, związanych z kształtowaniem organizacji terytorialnej, struktur zagospodarowania przestrzennego, atrakcyjności lokalizacji inwestycji, jakości życia, ładu urbanistyczno-krajobrazowego i innych elementów stanowiących ten rozwój. Okazuje się, że w „jądrze” tych zagadnień znajdują się migracje ludności, powodujące zmiany w zasadzie wszystkich istotniejszych struktur społeczno-przestrzennych. W tej szerokiej problematyce uwaga w referacie zostanie skoncentrowana na zagadnieniach monitorowania rozwoju regionalnego i lokalnego, gdyż wychodzi się z założenia, że podstawą do wiarygodnej oceny i prognozy różnego rodzaju zjawisk, związanych z aktywnością człowieka, jest solidna diagnoza oparta na znajomości rzeczywistych, a nie formalnych zjawisk i procesów.

Sesja XI

Aktorzy instytucjonalni i społeczni wobec imigracji do miast

prowadzący: Marcin Gońda – Uniwersytet Łódzki, Marek Nowak – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Michał Nowosielski – Uniwersytet WSB Merito Gdańsk

referaty:

1. *Odpowiedź lokalnych systemów pomocy społecznej na potrzeby migrantów. Działania polskich miast w 2022 roku*

Karolina Podgórska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Warszawski), Marta Pachocka (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Warszawski), Karolina Łukasiewicz (Uniwersytet Warszawski)

Kryzys 2022 roku i niespotykana skala migracji przymusowej z Ukrainy wymusiły na polskich miastach szybką odpowiedź na potrzeby nowych mieszkańców. Wciąż niewiele wiadomo, jak te procesy przebiegały. Postępując się innowacyjną koncepcją lokalnych systemów pomocy społecznej i porównawczym studium przypadku siedmiu polskich miast, nasza prezentacja zapełni tę lukę. Wyjaśnimy, w jaki sposób miasta odpowiedziały na przyjazd migrantów przymusowych, oraz jakie czynniki z poziomu makro, mezo i mikro wpływały na różne typy odpowiedzi. Zidentyfikujemy także szanse, jakie kryzys stworzył dla budowania lokalnych polityk, a także ryzyk związanych z tym procesem. Zgromadzony materiał badawczy to ponad sto częściowo ustrukturyzowanych wywiadów przeanalizowanych tematycznie.

2. *Problemy migrantów i uchodźców w podpoznańskich gminach w narracjach urzędników i społeczników*

Agnieszka Szczepaniak-Kroll (Polska Akademia Nauk)

W miesiącach marzec-lipiec 2023 r. w pięciu podpoznańskich gminach: Mosinie, Luboniu, Komornikach, Pobiedziskach i Puszczykowie realizowany był projekt Fundacji Centrum Badań Migracyjnych UAM i Starostwa Powiatowego w Poznaniu pt. „Wsparcie migrantów w gminach powiatu poznańskiego”. W jego ramach przeprowadzone zostały m.in. wywiady fokusowe z pracownikami lokalnych urzędów (w tym dwóch miejskich), stykającymi się w codziennej pracy z migrantami i uchodźcami, oraz z osobami z organizacji pozarządowych i niezrzeszonymi, współpracującymi z urzędnikami, na temat diagnozowanych przez nich problemów, dotyczących obydwu grup. W wystąpieniu omówione zostaną spostrzeżenia rozmówców, ujęte w raporcie końcowym z projektu i płynące z nich wnioski oraz rekomendacje.

3. Rola i działania miejskich instytucji kultury w procesie integracji migrantów – przypadek Muzeum Emigracji w Gdyni

Rafał Raczyński (Uniwersytet Gdański, Muzeum Emigracji w Gdyni)

Zgodnie z najnowszymi wynikami the Migrant Integration Policy Index polska polityka w tym obszarze została scharakteryzowana jako „nieco niekorzystna”, gwarantująca „równość na papierze”. Wobec takiego stanu rzeczy coraz więcej miast w Polsce decyduje się na podejmowanie własnych, lokalnych działań włączających migrantów w społeczności lokalne. Choć z reguły w miejskich strategiach i politykach integracyjnych dużo uwagi poświęca się roli kultury i instytucji kultury w budowaniu inkluzywnych wspólnot, to na gruncie naukowym tematyka ta jest w Polsce rzadko poruszana. Celem referatu będzie przedstawienie, na przykładzie Muzeum Emigracji w Gdyni, działań i możliwości miejskich instytucji kultury w zakresie integracji migrantów.

Sesja XII

Migracje i migranci wobec upadku systemu komunistycznego

prowadząca: Joanna Wojdon – Uniwersytet Wrocławski

referaty:

1. Powojenna emigracja polityczna z Polski wobec transformacji po 1989 roku. Przegląd postulatów badawczych

Sławomir Łukasiewicz (Katolicki Uniwersytet Lubelski)

Rok 1989 spowodował konieczność przeformułowania przez emigrację polityczną jej stosunku do spraw krajowych, szczególnie procesu transformacji. Biorąc pod uwagę przynajmniej dwie główne fale (powojenną oraz solidarnościową), mniejsze fale (np. po 1968 roku) oraz pokolenie urodzone już poza Polską, ale wychowane z poczuciem silnych więzi z krajem, można pokazać jak te procesy przebiegały w poszczególnych grupach. Przykładowo jak wyglądały próby włączenia się w życie partyjne w kraju, powrót sieci "Solidarnościowych" czy udział w transformacji ekonomicznej. Niestety nie powstał jak dotąd syntetyczny obraz tego zjawiska, stąd w referacie skupię się na przeglądzie postulatów badawczych, ilustrowanych drobnymi case studies.

2. Zaufanie, schizofrenia i spiskowe fantazje. Ocena kształtowania się nowego systemu demokratycznego w Polsce na podstawie materiałów archiwalnych związanych z Feliksem Gadomskim (1898-1998)

Kinga Alina Langowska (Uniwersytet Gdański)

Przez pryzmat materiałów archiwalnych związanych z Feliksem Gadomskim (1898-1998), polskim uchodźcą politycznym i działaczem emigracyjnym osiadłym w Nowym Jorku, związanym ze Stronnictwem Demokratycznym, Unią Liberalno-Demokratyczną Europy Środkowej i Wschodniej oraz Zgromadzeniem Europejskich Narodów

Ujarzmionych, pragnę ukazać postawy przedstawicieli amerykańskiej emigracji politycznej wobec przemian jakie zaszły w Polsce w latach 1980-1989 oraz kształtowania się nowego systemu demokratycznego w III Rzeczypospolitej po 1989 roku.

3. *Polonia amerykańska wobec transformacji politycznej w Polsce po 1989 roku*

Joanna Wojdan (Uniwersytet Wrocławski)

Referat dokona przeglądu reakcji i postaw Polonii amerykańskiej wobec przemian politycznych i gospodarczych w Polsce, od bezpośredniego wsparcia politycznego dla zachodzących przemian (np. wyborczy know how i udział w organizowaniu kampanii wyborczej Komitetu Obywatelskiego przez Christine Long), przez zaangażowanie kapitału (Polsko-Amerykańskie Forum Gospodarcze), po dyskusje i decyzje dotyczące re-emigracji, a także – przybycie i wpływ na życie polonijne nowej, post-transformacyjnej fali emigrantów z Polski. Z braku dostatecznych podstaw do tworzenia syntezy referat skupi się na analizie studiów przypadku, uwzględniając możliwie szeroki zasięg geograficzny oraz Polonię wywodzącą się z różnych fal emigracji z Polski (z tzw. „starej” Polonii, emigracji wojennej, „wakacjuszy” z PRL i emigracji „solidarnościowej”), różne formy dotychczasowego zaangażowania w życie polonijne, jak też różnorodne działania podejmowane (i dokumentowane) po 1989 r. Podstawę źródłową będą stanowiły materiały archiwalne, egodokumenty, prasa (głównie krajowa), wywiady z uczestnikami wydarzeń, a także już opublikowane badania.

Sesja XIII (a)

Nowe wyzwania i podejścia metodologiczne w badaniach migracji

prowadzące: Agata Górny, Barbara Jancewicz – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. *Zastosowanie analizy korespondencji do ustalenia wpływu wybranych czynników na podjęcie decyzji o emigracji*

Grażyna Kowalewska, Izabela Zabielska (Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie)

Autorki referatu zastosowały analizę korespondencji jako narzędzie do analizy danych ankietowych dotyczących zjawiska migracji międzynarodowych o charakterze zarobkowym. W celu identyfikacji uwarunkowań migracyjnych przeprowadzono autorską ankietę wśród studentów pielęgniarstwa wytypowanych Uczelni Polski Wschodniej. Na podstawie analizy jej wyników, zidentyfikowano czynniki push-pull (wypychających i przyciągających do migracji) i ich znaczenie dla badanych studentów pielęgniarstwa. Analiza korespondencji zastosowana została w celu graficznego zobrazowania zależności między wybranymi zmiennymi.

2. Wykorzystanie podejścia metod mieszanych oraz eksperymentu terenowego w badaniach nad dyskryminacją na rynku najmu

Sara Bojarczuk, Barbara Jancewicz (Uniwersytet Warszawski)

Niniejszy referat omawia wykorzystania eksperymentu terenowego w połączeniu z metodami mieszanymi. Zastosowanie tego podejścia wraz z wykorzystaniem eksperymentu terenowego pozwala na lepsze ujęcie problemu badawczego. Podczas gdy ilościowe narzędzia dostarczą ogólny obraz zjawiska (gdzie mieszkają migranci, jak wzrosły ceny najmu), uzupełnienie tych informacji eksperymentem terenowym pozwoli na identyfikację zjawiska dyskryminacji i ocenę rzeczywistej jej skali. Dane ilościowe pokazują wysokość czynszu płaconego przez najemców, ale nie pokazują ilu najemcom odmówiono najmu i na jakiej podstawie. Uzupełnienie tych kroków wywiadami pogłębionymi pozwoli na zrozumienie motywów i preferencji wśród wynajmujących. Wykorzystanie eksperymentu terenowego dowiedzie, które grupy są w szczególności narażone na przejawy dyskryminacji.

3. Migranci czy uchodźcy? Społeczna percepcja pojęć na podstawie wyników badań opinii publicznej przeprowadzonych w latach 2022-2023

Robert Staniszewski (Uniwersytet Warszawski)

Celem referatu jest próba odpowiedzi na pytania Jaka jest społeczna percepcja pojęć „uchodźca” oraz „migrant”, oraz Czy w świetle badań opinii publicznej pojęcia te są równoważne, czy też mają odmienną konotację (treść językową) oraz denotację (zakres)? Punktem wyjścia do analizy jest identyfikacja słownikowo-encyklopedyczna, statystyczna oraz formalno-prawna znaczenia tych nazw. Referat oparty jest na wynikach badań opinii publicznej „Społeczna percepcja uchodźców z Ukrainy, migrantów oraz działań podejmowanych przez polskie państwo”, które zostały zrealizowane w latach 2022-2023 przez LAB badawczy Uniwersytetu Warszawskiego oraz Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie. W trakcie referatu zostanie zaprezentowany holistyczny wskaźnik Social Perception of Migrants Index (SPMI), który jest wykorzystywany na potrzeby badań opinii publicznej dotyczących społecznej percepcji uchodźców oraz migrantów, jak również zostaną odtworzone cechy konstytuujące nazwy „uchodźca” oraz „migrant”, jak również ich denotacje.

4. Trajektorie zawodowe Ukrainek i Ukraińców w Polsce: wojna, migracja przymusowa i rynek pracy jako wyzwania badawcze i metodologiczne

Ignacy Józwiak, Katarzyna Rakowska (Uniwersytet Warszawski)

Referat oparty jest na jakościowym komponencie badania profilu zawodowego i kompetencji zawodowych osób uchodzących przed wojną w Ukrainie oraz ich możliwej adaptacji do wymagań rynku pracy w Polsce. Badanie zostało zleczone przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji (IOM) i przeprowadzone w Ośrodku Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego (OBM). Pytania badawcze obejmowały takie kwestie, jak: status zawodowy i możliwości zatrudnienia w Polsce; profile

zawodowe osób uchodzących; chęć podnoszenia kwalifikacji i uczestnictwa w programach integracyjnych; plany i aspiracje zawodowe i migracyjne. W ramach komponentu jakościowego w okresie od grudnia 2022 r. do marca 2023 r. przeprowadzono 30 częściowo ustrukturyzowanych wywiadów. Osoby biorące udział w badaniu pytane były o życie w Ukrainie (ze szczególnym uwzględnieniem edukacji i zatrudnienia) oraz doświadczenia migracyjne własne oraz ich przyjaciół i krewnych. W badaniu uwzględniono również aktualne sieci społeczne obejmujące Polskę, Ukrainę i inne kraje, a także obecną sytuację zawodową i społeczną rozmówców, i rozmówczyń. Szczególną uwagę zwrócono również na kwestię wyboru Polski jako kraju docelowego spośród innych krajów europejskich (które mogłyby zaoferować lepsze usługi socjalne, wyższe wynagrodzenia i wyższy standard życia). Wywołana wojną migracja między Ukrainą a Polską powinna być postrzegana jako kontynuacja procesów obserwowanych od 2014 roku. Procesy te są związane z wydarzeniami politycznymi i militarnymi w Ukrainie oraz potrzebami rynku pracy (i związanymi z nimi politykami publicznymi) w Polsce. Biurokratyczna bezproblemowość była ważną siłą napędową przyjazdów do Polski przed i po 24 lutego 2022 roku. W związku z tym wcześniejsze doświadczenia migracyjne i sieci transnarodowe stanowią kluczowe czynniki decydujące o wyborze Polski jako kraju docelowego i ustanowieniu źródeł utrzymania w Polsce, nawet jeśli jest to tylko tymczasowe lub warunkowe. Warunkowość i tymczasowość obserwowanych procesów zasługuje, i wciąż oczekuje, na pogłębioną refleksję.

Sesja XIII (b)

Nowe wyzwania i podejścia metodologiczne w badaniach migracji

prowadzące: Agata Górny, Barbara Jancewicz – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. *Perspektywa new childhood i youth studies a metodologia i etyka badań z młodymi osobami w ruchu. Przypadek małych cudzoziemców bez opieki*

Ada Tyimińska (Uniwersytet Warszawski)

Proponowane wystąpienie będzie dotyczyło potencjału zastosowania perspektywy nowych studiów nad dzieciństwem do badania dzieci o doświadczeniu uchodźczym - a konkretnie, jak w przypadku badań, które będę prowadziła, w moim doktoracie, "małych bez opieki". Nowe studia nad dzieciństwem (new childhood studies) to nie tylko teoria zakładająca uznanie pełnej podmiotowości dzieci i nastolatków w życiu społecznym, ale również związane z nią implikacje etyczne i metodologiczne kładące nacisk na prowadzenie badań w sposób włączający i równościowy, z użyciem metod partycypacyjnych. W swoim wystąpieniu chciałam zająć się nie tylko potencjałem wykorzystania tej perspektywy, który wydaje mi się obiecujący, ale również wątpliwościami etycznymi, jakie to ze sobą niesie, takimi jak znalezienie równowagi między partycypacją a swobodą formuły, czy uszanowanie tego, że uczestnicy badań pozostają osobami w ruchu.

2. Integracja poprzez rasizm? Skrajnie prawicowy aktywizm polskich imigrantów w Wielkiej Brytanii.

Rafał Soborski, Michał P. Garapich, Anna Jochymek (University of Roehampton, Wielka Brytania)

Referat niniejszy przedstawia teoretyczne i empiryczne ramy interdyscyplinarnego projektu (finansowanego przez UKRI, 2023-2026) badającego polskich imigrantów zaangażowanych w działania organizacji skrajnej prawicy w Wielkiej Brytanii. Kwestionujemy dominującą w badaniach nad migracjami tendencję do postrzegania politycznych mobilizacji imigrantów przez normatywny pryzmat jako z natury postępowych i emancypacyjnych. Spostrzeżenia z pogranicza antropologii społecznej i politologii – „integracja poprzez rasizm” (Fox and Mogilnicka 2017); transnarodowe ruchy społeczne; ideologie skrajnej prawicy i procesy związane z ich transnarodowym przekazem – pozwalają nam rzucić światło na pojawiające się tu konstrukcje bieli i rasizmu kulturalistycznego oraz ich funkcje w polityce diaspory i politycznych życiorysach poszczególnych imigrantów-aktywistów.

3. Konsekwencje metodologiczne płynące z badań nad mobilnością (migracją) ujmowaną jako gospodarowanie zasobami

Wojciech Łukowski (Uniwersytet Warszawski)

Ujmowanie mobilności jako gospodarowania zasobami sprzyja dokonaniu korekt oraz innowacjom metodologicznym. Należą do nich: wiązanie teoretyczne, rozróżnienie zasobów rdzeniowych i peryferycznych, cyrkularność procesu badawczego, przypadek i przygodność jako czynniki determinujące mobilność, nowe spojrzenie na studium przypadku, etyka jako problem metodologiczny, zmodyfikowane ujęcie etnografii wielostanowiskowej oraz teoretycznego samplingu, rozmowa biograficzna, optymizm poznawczy. Uwzględniona będzie również zapoznanie przynależność do kolektywu badawczego oraz kwestia stylów pisania jako integralnej części procesu badawczego.

Sesja XIV (a)

Rutyna kryzysu i (nie)pamięci. Dlaczego cały czas warto mówić o granicy polsko-białoruskiej

prowadzące: Kamila Fiałkowska – Uniwersytet Warszawski, Badacze i Badaczki na Granicy, Inga Hajdarowicz – Badacze i Badaczki na Granicy, Natalia Judzińska – Polska Akademia Nauk, Dorota Prasałowicz – Uniwersytet Jagielloński

referaty:

1. *Kategoryzacja kluczowych narracji w państwowych mediach białoruskich dotyczących kryzysu migracyjnego*

Andrei Yeliseyeu (Uniwersytet Warszawski)

Referat przedstawia wyniki analizy blisko 1500 publikacji na temat kryzysu migracyjnego na granicy Unii Europejskiej a Białorusi w prasie państwowej białoruskiej opublikowanych między czerwcem 2021 i marcem 2022 r. Używano koncepcji inżynierii przymusowej migracji Kelly Greenhill i sprawdzano jej założenie o tym że argumenty aktora zmuszającego skupiają się na manipulowaniu umiejętnością i chęci przyjęcia migrantów przez kraje celowe. Referat konkluduje że 5 z 11 kluczowych narracji odpowiadają temu założeniu. Reszta skupiają się na przerzucaniu winy za kryzys na kraje docelowe i UE i na rzekomych kataklizmach dla krajów docelowych.

2. *Kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej z perspektywy krytycznej analizy prawa uchodźczego*

Oliwia Chwat (Uniwersytet Jagielloński)

Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej zauważalna od sierpnia 2021 r. stanowi lokalny wyraz jednego z największych globalnych dylematów - jak kształtować współczesną politykę migracyjną do krajów Globalnej Północy, a zwłaszcza imigrację (w tym uchodźstwo) do państw szczytujących się promowaniem i przestrzeganiem wartości liberalno-demokratycznych? Celem przybliżenia odpowiedzi na to pytanie, autorka podejmuje się badania trwającego kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej pod kątem implikacji praktycznych i teoretycznych dla dziedziny praw człowieka, w tym zwłaszcza międzynarodowego modelu prawa uchodźczego. Wystąpienie obejmuje część wyników pogłębionych badań z zakresu filozofii i antropologii prawa, podczas których prześledzono chronologię i kontekst polityczny kryzysu, poszczególne problemy prawne powstałe na gruncie stanu faktycznego powstałego na tzw. „wschodniej granicy Unii Europejskiej”, oraz usytuowanie omawianych kwestii w szerszym kontekście krytycznej perspektywy na prawo uchodźcze, a także częściowo na prawo migracyjne i humanitarne w ogólności. Badanie oparto o raporty organizacji i osób badających sytuację graniczną w terenie, jak też treści międzynarodowych i polskich aktów prawnych wraz z aktualnymi komentarzami do przepisów, własne uczestnictwo w poradnictwie osobom w SOC w przeszłości, oraz o literaturę przedmiotu z dziedziny krytycznych studiów nad tematyką uchodźstwa. Zebrany materiał stanowi punkt wyjścia do rozważań nad

przydatnością perspektyw analitycznych takich jak antropologiczna metoda analizy prawa w działaniu (law in action) czy krytyki postkolonialnej i dekolonialnej prawa (w tym „Thirld World Approaches to International Law”) do lepszego zrozumienia kryzysu na granicy polsko-białoruskiej. Referat ma stanowić podsumowanie niektórych wniosków z badania, z naciskiem na obserwacje dotyczące usytuowania lokalnego kryzysu w szerszej krytyce prawa uchodźczego. Celem prezentacji jest skłonienie do refleksji nad genezą powstania i zmian w tym prawie, oraz realizowanej przez niego (jawnie i ukrycie) aksjologii.

3. *Życie rodzinne na pograniczu polsko-białoruskim w kontekście kryzysu migracyjnego*
Małgorzata Bieńkowska (Uniwersytet w Białymstoku)

"Życie rodzinne na pograniczu polsko-białoruskim w kontekście kryzysu migracyjnego" to referat będący efektem realizowanych badań z mieszkańcami przygranicznych miejscowości (ze strefy, bądź jej sąsiedztwa). Kluczowymi kategoriami w prezentowanym referacie są doświadczenia mieszkańców, świadków kryzysu migracyjnego i ich stosunek do życia przy granicy, do osób migrujących, do obecności służb mundurowych na tym terenie. Dane, które będą prezentowane w referacie zbierane są od lata 2021 roku.

Sesja XIV (b)

Rutyna kryzysu i (nie)pamięci. Dlaczego cały czas warto mówić o granicy polsko-białoruskiej

prowadzące: Kamila Fiałkowska – Uniwersytet Warszawski, Badacze i Badaczki na Granicy, Inga Hajdarowicz – Badacze i Badaczki na Granicy, Natalia Judzińska – Polska Akademia Nauk, Dorota Prasałowicz – Uniwersytet Jagielloński

referaty:

1. *Materializacja sprawczości. Szałasy i kryjówki zbudowane przez ludzi w drodze w Puszczy Białowieskiej*

Natalia Judzińska (Polska Akademia Nauk)

Mimo budowy tzw. zapory przez granicę polsko-białoruską wciąż przechodzą ludzie. Ze względu na nierespektowanie przez Polskę prawa międzynarodowego i nieprzyjmowanie wniosków azylowych, a w zamian stosowanie nielegalnych praktyk pushbacku, część osób zmuszona jest przebywać w lesie przez kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt dni. Część z nich by ochronić się przed deszczem, śniegiem, wiatrem czy zimnem buduje szałas. W niniejszej prezentacji przyglądać się będę budowanym przez osoby w drodze szałasom jako formie architektury przetrwania, a bryły te postrzegać będę jako materializację sprawczości osób w drodze. Podstawę analizy stanowić będzie ponad roczna dokumentacja wizualna (filmowa i fotograficzna) tychże

brył. Inspiracją metodologiczną będą narzędzia wypracowane na gruncie studiów nad Zagładą służące badaniu materialności.

2. *Pomocnik czy ofiara? o karaniu za organizowanie przekroczenia granicy wbrew przepisom*

Magdalena Perkowska (Uniwersytet w Białymstoku)

Władze polskie odpychają migrantów od swojego terytorium przez pushback, budowę muru czy SLAPP wobec wolontariuszy, niosących im pomoc. Są to działania wpisujące się w koncepcję deterrence (Hathaway 1992, Gammeltoft-Hansen, Tan 2017) a także kryminalizację solidarności (Webber 2006).

Autorka postanowiła przyjrzeć się praktyce postępowań karnych jakie toczyły się przed podlaskimi sądami wobec osób, które odbierały migrantów spod granicy. Celem wystąpienia jest omówienie wyników badań akt spraw karnych skazanych za organizowanie nielegalnego przekroczenia granicy, szczególnie przypadków stosowania środków administracyjnych w postaci zobowiązania do powrotu, wykonywanego przed rozstrzygnięciem sądu karnego. Autorka postara się udzielić odpowiedź na pytanie czy w przypadku tych postępowań dochodzi do zazębiana procedury administracyjnej i karnej, i czy mamy do czynienia z kryminalizacją migracji (Stumpf 2013).

3. *Na granicy wschodniej bez zmian. Codzienne praktyki wytwarzania granic i urasawiania na granicy polsko-białoruskiej*

Kamila Fiałkowska (Uniwersytet Warszawski, Badacze i Badaczki na Granicy)

Minęły dwa lata od rozpoczęcia kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej. Od tego czasu pojawiły się liczne doniesienia o przemocy wobec uchodźców, ale także lokalnych społeczności i aktywistów/aktywistek. W referacie przedstawię w jaki sposób ci ostatni są nie tylko świadkami wzrostu przemocy wobec jasno zdefiniowanych "innych", ale także sami doświadczają różnych form przemocy i opresji. Na Podlasiu procesy te stały się praktykami życia codziennego, obserwowanymi i doświadczanymi przez mieszkańców i mieszkanki. Przemoc wobec lokalnych społeczności na pograniczu i całego społeczeństwa ma swoje konsekwencje, ponieważ jej codzienność i normalizacja umożliwiają budowanie jeszcze bardziej wrogiego środowiska dla osób ubiegających się o azyl.

Sesja XV (a)

Pomaganie uciekinierkom z Ukrainy: doświadczenia, praktyki, polityki

prowadzący: Kamil Łuczaj – Uniwersytet Łódzki, Iwona Leonowicz-Bukała – Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

referaty:

1. Fala solidarności, morze potrzeb. Ukraińska diaspora o pomaganiu uchodźcom z perspektywy roku wojny

Katarzyna Andrejuk (Polska Akademia Nauk)

Wielu Ukraińców mieszkających w Polsce długoterminowo włączyło się aktywnie w pomaganie uchodźcom po inwazji rosyjskiej. Formy wsparcia przypominały pomoc udzielaną przez Polaków, ale pojawiały się też różnice wynikające np. z trwałości działań pomocowych. Prezentacja skupi się na tym, jak Ukraińcy postrzegają pomoc udzielaną przez Polaków oraz ich postawy wobec uchodźców przybywających od lutego 2022. Temat stanowi ważny aspekt szerszego zjawiska: relacji między Polakami jako społeczeństwem przyjmującym a Ukraińcami jako główną grupą imigrancką w Polsce. Prezentacja będzie oparta na badaniu jakościowym (wywiady z imigrantami osiedleńczymi z Ukrainy oraz z osobami należącymi do mniejszości ukraińskiej).

2. Pomoc uchodźczyniom doświadczającym różnych form przemocy. Na przykładzie badań wybranych organizacji pozarządowych

Krystyna Slany, Magdalena Ślusarczyk, Ewa Krzaklewska (Uniwersytet Jagielloński)

Pandemia Covid-19, a później wojna na Ukrainie sprawiły, że migrantki i uchodźczynie stały się jeszcze bardziej narażone na wielorakie, często sprzężone ze sobą formy przemocy i narażenie na różne formy ryzyka. Potrzebują one pomocy i profesjonalnego wsparcia. W referacie pragniemy zatem skupić się na odkrywaniu różnych form przemocy wobec migrantek i uchodźczyń oraz niesieniu im pomocy przez organizacje pozarządowe, w tym organizacje kobiece np. Autonomia, Feminoteka, Amplified Voice, Stowarzyszenie Dla Ziemi, Zustricz. Pokazujemy jak pomagają te organizacje, skąd czerpią środki finansowe, kim są aktywistki, dalej w jakiej sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, zawodowej uchodźczynie się znajdują, jakie formy przemocy zgłaszają oraz jak praktycznie wygląd -doing help? Wykorzystane zostaną badania z ekspertkami/ aktywistkami pracującymi w tych organizacjach w ramach projektu Gender, mobilities and migration during and post COVID-19 pandemic- vulnerability, resilience and renewal.

3. Programy wsparcia i aktywizacji społecznej dla ukraińskich uchodźczyń w ciąży i z małymi dziećmi – w perspektywie przedstawicieli profesji społecznych

Wioletta Józwiak (Uniwersytet Łódzki)

Zostaną zaprezentowane wnioski po przeprowadzeniu projektów aktywizacyjnych z perspektywy przedstawicieli profesji społecznych m. in. pracowników socjalnych, interwentów kryzysowych, pedagogów. Działania w ramach projektów miały na celu udzielenie wsparcia społecznego – emocjonalnego, instrumentalnego oraz informacyjnego dla uchodźczyń poprzez min. prowadzenie: Interwencji Kryzysowej wg modelu CISM, Grup Wsparcia, Grup integrująco - psychoedukacyjnych, Debryfingu. Badaczka zaprezentuje wnioski z superwizyjnego wsparcia przedstawicieli profesji społecznych organizacji pozarządowych. W wystąpieniu zostaną zaprezentowane obszary problemowe jakich doświadczyli wspierający, wynikające z tego obciążenia i sposoby radzenia sobie z nimi.

4. Przekraczając granice, czyli "boundary-spanning" na styku nauki i polityki w okresie demokratycznego regresu: przypadek polityki integracyjnej w Polsce

Marta Kindler, Mikołaj Pawlak (Uniwersytet Warszawski)

Partia rządząca podsyca w swojej populistycznej retoryce antagonizm „naród” kontra „elita”, bagatelizując rolę wiedzy eksperckiej. Istnieją jednak próby powiązania badań z polityką w zakresie migracji (z Ukrainy). W naszym artykule wykorzystujemy studium przypadku procesu projektowania nowej polityki włączania (w tym inkluzji migrantów) w Polsce, który rozpoczął się w czerwcu 2022 r. wraz z powołaniem minister Agnieszki Ścigaj, która stworzyła grupę ekspercką ds. strategii polityki włączania, z naukowcami i przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego. Analizujemy dane wtórne (założenia i rekomendacje strategii), dane z obserwacji uczestniczącej oraz wywiady eksperckie z aktorami zaangażowanymi w proces wymiany wiedzy. Pytamy: (i) jak osoby angażujące się w ten proces go rozumieją? (ii) jakie widzą skutki angażowania się w ten proces w kontekście demokratycznego regresu?

Sesja XV (b)

Pomaganie uciekinierkom z Ukrainy: doświadczenia, praktyki, polityki

prowadzący: Kamil Łuczaj – Uniwersytet Łódzki, Iwona Leonowicz-Bukała – Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

referaty:

1. „Nie no, udać się udało”. Aktorzy działań pomocowych w kryzysie humanitarnym po agresji Rosji na Ukrainę i (samo)ocena ich działań - przypadek województwa przygranicznego

Karolina Podgórska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

Polska odpowiedź na kryzys humanitarny wywołany agresją Rosji na Ukrainę oceniana jest powszechnie jako skuteczna i adekwatna. Warto jednak przeanalizować dokładniej

role aktorów zaangażowanych w system pomocy na różnych poziomach, zaczynając od służb państwowych, przez samorządy, organizacje społeczne, biznes, podmioty religijne aż po inicjatywy nieformalne. Analizowany przypadek dotyczy województwa lubelskiego, specyficznego z racji jego przygranicznego położenia i systemowo określonej funkcji tranzytowej. Materiał badawczy pochodzi z ponad 90 wywiadów pogłębionych oraz 2 grup fokusowych zrealizowanych z aktorami pomocy w okresie od maja 2022 do maja 2023 na terenie województwa lubelskiego. Kanwą analizy będą koncepcje wielopoziomowego zarządzania migracją oraz rezyliencji społecznej.

2. *O blaskach i cieniach pomagania. Wyniki badania jakościowego wśród osób goszczących uchodźców wojennych z Ukrainy w województwie podlaskim*

Małgorzata Dziekońska (Uniwersytet w Białymstoku)

Rosyjska inwazja na Ukrainę już pierwszego dnia uruchomiła w Polakach otwartość, ofiarność i bezwarunkowe wsparcie dla Sąsiadów. Dziś, kiedy toczą się badania więcej wiemy o doświadczeniach niesienia i otrzymywania pomocy. Polacy dumni są ze swojej postawy, niewiele mówią o wyzwaniach z jakimi przecież przyszło im się zmierzyć. Przedmiotem wystąpienia będą doświadczenia 30 polskich gospodarzy, w tym wolontariuszy, udzielających schronienia uchodźcom wojennym. Skupię się na ich motywacjach, postrzeganiu pomocy, oraz potrzebach i trudnościach, z jakimi się skonfrontowali. Wyniki badania jakościowego wskazują, że osoby te poniosły liczne koszty tej decyzji, między innymi, emocjonalne, rodzinne, zawodowe, finansowe, choć jej nie żałują.

3. *Zwiększenie zdolności polskich i rumuńskich interesariuszy do zapewnienia wsparcia ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami w obszarach metropolitalnych Warszawy i Bukaresztu*

Monika Nowicka (Collegium Civitas), zespół badawczy: Magda Szarota, Bogdan Voicu, Alexandra Deliu

Projekt ma na celu pilne zdiagnozowanie zakresu i rodzaju pomocy udzielanej ukraińskim uchodźcom z niepełnosprawnościami (UWRwD) w obszarach metropolitalnych Warszawy i Bukaresztu. Przedmiotem badania jest diagnoza i opis działań przeprowadzonych w trakcie udzielania wsparcia UWRwD oraz zmapowanie przeszkód i problemów, które utrudniały lub uniemożliwiały te działania. W badaniu będą brać udział ważni aktorzy społeczni, którzy zaangażowali się w pomoc UWRwD (organizacje pozarządowe, osoby prywatne, instytucje publiczne, władze samorządowe). Badania będą prowadzone w obszarze metropolitalnym Warszawy i Bukaresztu. W trakcie wystąpienia zostaną przedstawione wstępne, cząstkowe wyniki pozyskane ze zwiadu badawczego i IDI prowadzonych w Polsce.

4. Dlaczego pomagaliśmy Ukraińcom? Typologia powodów zaangażowania w pomoc ukraińskim uchodźcom

Katarzyna Krakowska, Katarzyna Kalinowska, Marta Sałkowska (Collegium Civitas)

W swoim wystąpieniu przedstawię wnioski z badań, które realizowaliśmy między marcem a wrześniem 2022 roku metodami obserwacji uczestniczącej oraz wywiadów pogłębionych w środowisku osób pomagających uchodźcom z Ukrainy w ramach zespołu z Instytutu Socjologii Collegium Civitas. Wystąpienie poświęcone będzie wyjaśnieniu przyczyn zaangażowania w pomoc. Zaprezentuję wypracowaną przez nas typologię powodów zaangażowania w pomaganie, w której wyróżniliśmy i opisaliśmy decyzje o charakterze: (1) etycznym, (2) społecznym, (3) patriotycznym, (4) emocjonalnym, (5) terapeutycznym, (6) tożsamościowym, (7) materialnym.

Sesja XV (c)

Pomaganie uciekinierkom z Ukrainy: doświadczenia, praktyki, polityki

prowadzący: Kamil Łuczaj – Uniwersytet Łódzki, Iwona Leonowicz-Bukała – Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

referaty:

1. „Musiałam chronić moje dzieci”. O strategiach ratowania się Ukrainek w obliczu wojny

Olha Krasko (Narodowy Uniwersytet im. N. Karazina w Charkowie, Ukraina), Iwona Leonowicz-Bukała (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie)

Jednym z kluczowych aspektów związanych z pomocą udzielaną kobietom uciekającym z Ukrainy z powodu rosyjskiej inwazji są ich konkretne motywacje do przyjazdu. Mogą one rzutować zarówno na ich możliwości adaptacji do życia w Polsce, jak i plany na przyszłość. W oparciu o analizę 24 wywiadów z ukraińskimi uchodźczyniami w okolicach Rzeszowa i Krakowa w 2023 r. można stwierdzić, że główną motywacją dla badanych była chęć ratowania swoich dzieci. Najwięcej kobiet opuściło Ukrainę w marcu 2022 r., ponieważ w pierwszych dniach inwazji na pełną skalę badane sądziły, że działania wojenne potrwać kilka dni i będą mogły zostać w domu. Kiedy już podjęły decyzję o podróży, badane albo jechały w określone miejsce w Polsce (do pracującego tu męża, do krewnych, do znajomych, znajomych swoich znajomych, albo na leczenie szpitalne), albo bez określonego celu, licząc na znalezienie pomocy na miejscu. Doświadczenia badanych różnią się co do środków transportu, od których często uzależniona była data i kierunek wyjazdu z Ukrainy oraz obranie kierunku na miejsce docelowe. Badania zrealizowano w ramach projektu „Doświadczenia przyjmowania ukraińskich uchodźców we własnym domu. Socjologiczna analiza fenomenu polskiej gościnności”.

2. *Przemyśl train station as a place of life trajectories co-creation of displaced Ukrainians*

Anastasiia Mykolenko (Uniwersytet w Montrealu, Kanada)

Since February 24, 2022, over 11 million Ukrainians have been forced to leave their homes in a search of a safe place. In spring 2022 up to 50,000 temporarily displaced people have been arriving every day to the Polish town of Przemyśl at the border with Ukraine. The majority of Ukrainians coming through Przemyśl are women with children, elderly, people with disabilities. The main transportation routes from Ukraine connect the Ukrainian city Lviv with a Przemyśl train station in Poland, through which millions of people have passed during the past months. Przemyśl train station welcomes its guests with a huge red signboard, saying in Ukrainian: "Here you are in safety". Although, indeed, people arrive to a secure place, here they are immediately faced with numerous questions on where to go next and how to continue living in a new context with a newly acquired identity of a "displaced person". Thus, Przemyśl train station represents a place of recreation of life trajectories, a place, requiring immediate decisions and choices. In my presentation, I would like to conceptualise this train station as Foucault's "heterotopia of crisis" – a space inhabited by individuals who are in a state of "crisis", "real place, effective place, place inscribed in the institution of society itself" (Foucault 2008). I suggest examining it as a transient "non-place" (Auge 1995), located on the edges or limits of the normal order of things (Agier 2008). In this context, Przemyśl train station is "characterized by a state of permanent precariousness" that "excludes both the past and the present" (Agier 2008, 79). People's decisions in this place are facilitated by the existing humanitarian infrastructure, or "humanitarian government" (Agier 2008), presented by a number of actors – independent volunteers, international organizations, city administration. Thus, in my presentation I would like to examine Przemyśl train station as a place of identity negotiation within the rapidly emerged system of "humanitarian government". I also propose to discuss the questions of 1) How the transit infrastructures influence people's decisions on recreating their life trajectories; and 2) How its temporality and spatiality informs people's immediate strategies? In answering these questions, I will draw on my fieldwork (participant observation + semi-structured interviews) with temporarily displaced Ukrainians and volunteers in Przemyśl conducted in July 2 – December 2022. I am conceptualising my findings using the theoretical frameworks of Foucault's and Auge's transit places and Agier's concept of "humanitarian government".

3. *Negatywny stosunek części Polaków do ukraińskich imigrantów: owoc doświadczenia czy kreowany przez media?*

Paula Malinowski-Rubio (Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu)

Zjawiskiem, które pojawiło się ostatnio w przypadku ukraińskich imigrantów, jest postrzeganie przez Polaków roszczeniowej postawy migranta wobec osób im pomagających. W niniejszej pracy postaram się ustalić, jaka jest geneza takiego

postrzegania, czy opiera się na rzeczywistości obserwowanej, czy też jest efektem negatywnej propagandy na ich temat, przyjmowanej za prawdziwą przez odbiorców i nieopierających się na własnych doświadczeniach, które pojawiają się głównie w mediach społecznościowych, ale nie tylko. Też trzeba wziąć pod uwagę, że zjawisko to można zaobserwować nie tylko teraz i w odniesieniu do ukraińskich imigrantów przez Polaków, ale także w innych krajach i w odniesieniu do uchodźców z innych krajów.

5. "Chcieliśmy pracowników, przyjęliśmy uchodźców". Strategie rolników wobec uchodźców wojennych

Kamil Matuszczyk (Uniwersytet Warszawski)

W dotychczasowych rozważaniach nad przyjmowaniem uchodźców wojennych z Ukrainy relatywnie najmniej uwagi poświęcono pracodawcom w sektorze rolno-spożywczym. Warto podkreślić, że przed 2022 rokiem sektor ten był wiodącym, w którym każdego roku setki tysięcy Ukraińców podejmowało zatrudnienie sezonowe. Celem wystąpienia jest ukazanie codziennych strategii pracodawców na terenach wiejskich, którzy opierają swoje funkcjonowanie na dostępie do pracowników ukraińskich a po lutym 2022 borykają się z dotkliwym deficytem rąk do pracy. Wykorzystując wyniki badań jakościowych, prowadzonych w pięciu gospodarstwach sadowniczych w powiecie grójeckim (woj. mazowieckie), pokażę w jakim stopniu sadownicy stawali się w ostatnim okresie "dobrymi pracodawcami" (konceptcja good employership). Dzięki bogatemu materiałowi (obserwacja uczestnicząca, codzienne rozmowy, dodatkowe 17 wywiadów) gromadzonemu w każdym sezonie od 2019 roku możliwe jest zwrócenie uwagi na nowy wymiar pomagania i goszczenia Ukraińców.

Sesja XVI

Digitalizacja migracji – technologie w mobilności

prowadząca: Karolina Podgórska – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

referaty:

1. Znaczenie ICT w budowaniu i utrzymywaniu kapitału społecznego wybranych grup migrantów - wyniki badania pilotażowego

Justyna Łukaszewska –Bezulska (Uniwersytet Warszawski)

W wystąpieniu przedstawione zostaną wyniki projektu badawczego dotyczące roli technologii informacyjno-komunikacyjnych w tworzeniu i podtrzymywaniu kapitału społecznego migrantów wewnętrznych i zagranicznych. Projekt składał się z dwóch modułów: analizy wirtualnych dzienników aktywności w Internecie oraz wywiadów pogłębionych z migrantami. Jego celem było zbadanie i porównanie doświadczeń migrantów związanych z przeniesieniem relacji społecznych do sfery wirtualnej oraz wpływu ICTs na proces tworzenia i rozwijania różnych typów kapitału społecznego, W tym budowie zaufania, podtrzymywania więzi z grupą pochodzenia i kreowania

nowych relacji w społeczności przyjmującej. Wyniki badań wskazują, że przestrzenie społeczne online różnią się pod względem potencjału wzbogacania lub ograniczania doświadczeń społecznych, a tym samym w różny sposób wpływają na poziom oraz formy kapitału społecznego poszczególnych grup migrantów oraz na proces integracji.

2. Znaczenie nowych mediów w procesach organizowania pomocy uchodźcom wojennym z Ukrainy

Andrzej Stawicki (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

W referacie przedstawione zostaną wnioski z badań dotyczących reakcji polskiego społeczeństwa na kryzys migracyjny wywołany agresją zbrojną w Ukrainie. Szukając uwarunkowań sprawnej samoorganizacji społeczności lokalnych udało się ustalić, że bardzo ważną rolę odegrały tu media społecznościowe, zarówno ze względu na umożliwienie szybkiej reakcji na szeroką skalę, jak i koordynowania działań w późniejszych etapach niesienia pomocy. Dzięki nim w błyskawicznym tempie rozpowszechniały się informacje o podejmowanych inicjatywach pomocowych w miejscowościach graniczących z Ukrainą, dzięki czemu wsparcie docierało bezpośrednio do nich z wielu, często bardzo odległych krajów. Media społecznościowe umożliwiały także budowanie zaufania do inicjatyw podejmowanych na rzecz uchodźców. W szczególności w przypadku działań spontanicznie tworzących się grup nieformalnych, które poza profilem w mediach społecznościowych nie posiadały żadnych mechanizmów uwiarygodniających ich działania, jak status prawny, czy umocowanie instytucjonalne. Jedną z takich grup dzięki mediom społecznościowym koordynowała tranzyt uchodźców do wielu krajów Europy, bazując jedynie na zaufaniu do osób znajomych, które znajdowały się na ich terytorium. Dzięki możliwościom stwarzanym przez nowe media wypracowano jednak mechanizm zapewniania transparentności podejmowanych działań i co za tym idzie, zbudowano zaufanie zarówno wśród uchodźców, jak i innych podmiotów zaangażowanych w pomoc. W referacie zostaną przedstawione szczegółowe działania, które w połączeniu z możliwościami mediów społecznościowych, dały rezultat w postaci szybkiej i sprawnej samoorganizacji społeczeństwa w odpowiedzi na kryzys uchodźczy.

3. Rola ICT i nauczania zdalnego w edukacji dzieci przymusowych migrantów z Ukrainy w Polsce

Anzhela Popyk (Uniwersytet SWPS)

Informacyjne technologie, Internet, smartphone - są to nieodłączne elementy współczesnych migrantów, zarówno podczas migracji wolontarystycznych - np. ekonomicznych, jak i dla przymusowych migrantów. Niniejszy referat ma na celu przedstawienie jak ICT oraz nauczanie zdalne po pandemii COVID-19 kształtuje przejścia transnarodowe oraz edukację dzieci przymusowych migrantów z Ukrainy w Polsce. Analiza oparta jest na wywiadach indywidualnych z dziećmi migrantami z Ukrainy, ich rodzicami i nauczycielami w Polsce, realizowanych w ramach projektu badawczego mającego na celu zbadanie sytuacji dzieci ukraińskich w Polsce. Badanie

zostało przeprowadzone w roku 2022/2023. Wyniki analizy podkreślają, że technologie stały się nieodłącznym, wręcz niezbędnym elementem współczesnego dzieciństwa i nauczania transgranicznego.

4. Diia.pl jako rozwiązanie kryzysowe na rzecz identyfikacji i wsparcia beneficjentów ochrony tymczasowej

Ksenia Naranovih (Główna Szkoła Handlowa w Warszawie)

24.02.2022 r. Straż Graniczna umożliwiła osobom uciekającym z Ukrainy wjazd do strefy Schengen bez względu na posiadanie dokumentów potwierdzających tożsamość. Priorytetem stało się dostosowanie istniejącej polityki migracyjnej i społecznej do zróżnicowanych potrzeb beneficjentów tymczasowej ochrony. Specjalna ustawa wprowadziła system cyfrowej identyfikacji (diia.pl), integrując je z publiczną platformą usług cyfrowych mObywatel. Innowacyjne rozwiązanie technologiczne posłużyło jako element humanitarnej odpowiedzi służącej do gromadzenia i udostępniania danych osobowych. Innowacja kryzysowa pomogła zniwelować nierówności beneficjentów ochrony czasowej, umożliwiła korzystanie z praw socjalnych i stała się pierwszym w pełni cyfrowym dokumentem pobytowym w strefie Schengen. W referacie odpowiem na pytanie czy spełniła ona oczekiwania adresatów i instytucji publicznych.

Sesja XVII

Rola pracodawców w procesach migracyjnych

prowadzące: Sara Bojarczuk, Dominika Pszczółkowska – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. Rynek pracy przyszłości: imigrant, robot i osoba z ograniczoną sprawnością ruchową razem w pracy?

Marek Piotrowski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie)

Wzrost wydajności pracy osiągnięty dzięki rozwojowi technologicznemu i bardziej efektywne wykorzystanie potencjalnych zasobów pracy (między innymi imigrantów zarobkowych oraz osób z ograniczoną sprawnością ruchową) mogą stanowić swoiste antidotum na negatywne następstwa zaawansowanego procesu starzenia demograficznego. W referacie zwrócono uwagę na niezwykle istotne wyzwania stojące przed pracodawcami, związane z doświadczonymi i prognozowanymi na przyszłość niedoborami po stronie podaży rynku pracy oraz notowanym wzrostem skali zjawiska migracji ludności. Podjęto wątek rynku pracy przyszłości, na którym to potencjalny sukces w prowadzeniu działalności gospodarczej będzie uzależniony od umiejętności kształtowania polityk kadrowych opartych w znacznej mierze na cudzoziemskich zasobach pracy, osobach z ograniczoną sprawnością ruchową oraz od tempa absorpcji najnowszych rozwiązań technologicznych.

2. Niemcy nowoczesnym państwem imigracyjnym? Spory wokół ustawy o pozyskiwaniu pracowników wysoko wykwalifikowanych

Mateusz Jamro (Uniwersytet Warszawski)

Stałym elementem polityki w systemie demokratycznym jest spór. Toczy się on głównie na arenie parlamentarnej gdzie ścierają się ze sobą postulaty rządu i opozycji. Na znaczenie konfliktu jako elementu dynamizującego życie polityczne zwracali uwagę chociażby Ralf Dahrendorf czy Lewis Coser. Konflikt rozwija się zwłaszcza wokół tematów o dużym ładunku emocjonalnym, poruszających opinię publiczną. Jednym z nich jest kwestia polityki migracyjnej. Niemiecka gospodarka potrzebuje dużej liczby dobrze wykwalifikowanych specjalistów. Tylko w ten sposób można zapewnić dobrobyt i system zabezpieczenia społecznego. Jest to wynik zmian demograficznych (niskiej dzietności oraz starzenia się społeczeństwa), dynamicznego rozwoju gospodarczego, rosnącej konkurencji w zglobalizowanej gospodarce. Z tego powodu Niemcy od 2005 roku nieustannie modernizują swoją politykę migracyjną.

3. Interesy pracodawców w badaniach migracyjnych – ramy koncepcyjne w ujęciu Nowej Ekonomii Instytucjonalnej

Sara Bojarczuk, Marek Okólski, Anita Brzozowska, Agnieszka Fihel, Kamil Matuszczyk (Uniwersytet Warszawski)

Dominujący dyskurs akademicki poświęcony międzynarodowym migracjom zarobkowym, pomimo wskazywania na kluczową rolę grup interesu i pracodawców w kształtowaniu polityki, nie docenia wpływu interesów pracodawców na migracje i zatrudnienie pracowników zagranicznych. Główne orientacje teoretyczne zakładają, że popyt na pracę jest kluczowym czynnikiem wpływającym na przepływy migracyjne, nie poświęcając wiele uwagi aktorom, którzy ten popyt tworzą. Niniejszy artykuł ma na celu dostarczenie ram analitycznych umożliwiających badanie, w jaki sposób interesy pracodawców wpływają na migrację i alokację zagranicznej siły roboczej na rynku pracy. Umiejscawia on interesy pracodawców w szerszej perspektywie teoretycznej Nowej Ekonomii Instytucjonalnej (NIE), w szczególności w czteropoziomym podejściu Williamsona (2000) do analizy zjawisk społecznych.

Sesja XVIII (a)

Diaspory, mniejszości narodowe i inicjatywy migranckie jako ruchy społeczne

prowadzący: Marta Jaroszewicz, Kseniya Homel, Andrei Yeliseyeu – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. *Procesy diasporotwórcze w społecznościach ukraińskich w Polsce*

Grzegorz Demel (Polska Akademia Nauk), Patrycja Trzeszczyńska, (Uniwersytet Jagielloński)

Pokażemy wyniki etnograficznych badań terenowych prowadzonych od 2021 r. w społecznościach ukraińskich Krakowa i Warszawy. Interesuje nas spotkanie migrantów, także wojennych, z przedstawicielami ukraińskiej mniejszości narodowej, przejawy wzajemnych kontaktów, konteksty i płaszczyzny, na jakich się odbywają (lub gdzie nie mają miejsca), a także wzajemne wyobrażenia i oczekiwania. W badaniach dekonstruujemy dyskursy diasporyczne aby zidentyfikować zjawiska, na których są ufundowane; staramy się zidentyfikować konkretne „procesy diasporotwórcze”, co wynika z podejścia nieesencjalistycznego i procesualnego, lokującego diasporę w sferze społecznych wyobrażeń i praktyk kulturowych. Wskażemy przykłady takich procesów, pojawiających się w efekcie spotkania różnych środowisk ukraińskich i dalej nadających kształt tym spotkaniom.

2. *Społeczna i polityczna mobilizacja diaspor w obliczu nowych konfliktów: czy potrzebne są nam nowe ramy teoretyczne?*

Dominika Blachnicka-Ciacek (Uniwersytet Warszawski)

Diaspory często postrzegane są w literaturze jako bardziej radykalne niż społeczeństwa krajów przyjmujących. Klasyczną i nośną koncepcją opisującą relacje diaspor z krajami pochodzenia jest „nacjonalizm na odległość” (Anderson 1992). Tymczasem wiemy, że diaspory mogą też mieć konstruktywną rolę w relacji z krajami pochodzenia: np. angażują się w pomoc humanitarną, walkę o prawa człowieka, wspierają projekty powojennej odbudowy. Moje wystąpienie, bazując na badanych przypadkach diaspor ukraińskich i palestyńskich podejmie próbę przeglądu koncepcji i uzupełnienia ram teoretycznych opisujących zaangażowanie społeczne i polityczne diaspor. Uwzględnię rolę wpływu nowych i powracających konfliktów na życie diaspor i podejmę refleksję nad tym, jak możemy uniknąć tendencji do opisywania ich jako twórców homogenicznych.

3. *Obywatelska przedsiębiorczość na rzecz odbudowy Ukrainy*

Karolina Czerska-Shaw (Uniwersytet Jagielloński), Roch Dunin-Wąsowicz (University College London, London School of Economics and Political Science, Wielka Brytania)

W naszych badaniach analizujemy dotąd pomijanych aktorów społecznych biorących udział w mobilizacji pomocy na rzecz wojny w Ukrainie, mianowicie ukraińskich,

polskich i międzynarodowych przedsiębiorców o obywatelskim nastawieniu, pośród których jest rosnąca liczba kobiet. Analizując wpływ na kształt i skuteczność mobilizacji obywatelskiej wyróżniliśmy kategorie mikro-przedsiębiorców, działaczy międzynarodowych korporacji i 'celebrytów-filantropów'. Na podstawie jakościowych badań terenowych w Polsce, stawiamy hipotezę, że pojawienie się nowych przedsiębiorczych aktorów odegrało istotną rolę w zacieraniu się granic między działaniami humanitarnymi, pomocą wojskową a obywatelskością. Dodatkowo zakładamy, że innowacyjne i elastyczne formy pomocy zwiększyły jej skuteczność, doprowadzając jednocześnie do rozpadu tradycyjnych form wsparcia. Wreszcie, postulujemy, że ekosystemy obywatelskie o nastawieniu przedsiębiorczym są miejscem dynamicznej budowy koncepcji narodowościowych Ukrainy.

4. Specyfika tworzenia transnarodowej przestrzeni migrantów wojennych z Ukrainy
Alina Burliai, Maryna Demianczuk (Uniwersytet Warszawski)

Wojna Rosji z Ukrainą w latach 2022-2023 spowodowała największą falę migracji wojennej poza terytorium Ukrainy od czasów II wojny światowej. Osobliwością migrantów wojennych z Ukrainy jest ich skład płciowy i wiekowy, ponieważ około 70% z nich to kobiety i dzieci. W rzeczywistości ogromna liczba ukraińskich rodzin pozostała rozdarta i mieszka w różnych krajach. W rezultacie w krajach azylu zaczęła formować się specyficzna przestrzeń transnarodowa, która występuje, gdy migranci utrzymują aktywne więzi i powiązania z krajem pochodzenia, a także z innymi społecznościami migrantów. Celem badania jest usystematyzowanie specyfiki kształtowania się transnarodowej przestrzeni migrantów wojennych z Ukrainy w Polsce.

Sesja XVIII (b)

Diaspory, mniejszości narodowe i inicjatywy migranckie jako ruchy społeczne

prowadzący: Marta Jaroszewicz, Kseniya Homel, Andrei Yeliseyeu – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. Poza politykę instytucjonalną. Praktyki polityczne syryjskich uchodźczyń w Libanie
Inga Hajdarowicz (Badacze i Badaczki na Granicy)

Syryjskie uchodźczynie w Libanie, wykluczone z lokalnej polityki instytucjonalnej, wspierają się nawzajem we wzmacnianiu politycznej sprawczości. Lokalne działaczki stają się inspiracją i punktem odniesienia dla sąsiadek, zawiązują inicjatywy odpowiadające na problemy społeczności, mobilizują innych do działania. Chociaż to ta oddolna partycypacja jest głównym celem, wspierające ją organizacje uchodźcze widzą w niej również szanse na poszerzenie bazy transnarodowego ruchu społecznego. Jakiego rodzaju politycznej praktyki realizują Syryjki? Jakich ruchów społecznych stają się częścią? Podstawą do refleksji będą 5-letnie badania terenowe przeprowadzone w Dolinie Bekaa w Libanie we współpracy z syryjskimi organizacjami feministycznymi.

2. Współtworzenie społeczeństwa. Samorzecznictwo jako nowa nowa perspektywa obecności i postrzegania uchodźców

Patrycja Ziółkowska (Uniwersytet Warszawski)

Ostatnio coraz więcej uwagi poświęca się kwestii aktywnego uczestniczenia uchodźców w społeczeństwach przyjmujących. Znaczącą rolę w tych zmianach zdaje się odgrywać konstrukt samorzecznictwa, który ostatnio pojawił się w studiach migracyjnych i praktyce integracyjnej. Choć nie został jeszcze przeniesiony na grunt literatury polskiej, jest obecny w polskiej rzeczywistości: coraz częściej używają go wobec siebie migranci i uchodźcy, jest wprowadzany przez grantodawców i używany przez organizacje pozarządowe. Jego funkcjonowanie zdaje się wpływać na kontekst społeczny, w tym (auto)percepcję mniejszości oraz powstawanie ruchów społecznych. w prezentacji omówię obserwacje z badań z osobami z doświadczeniem uchodźczym, które działają samorzecznictwo i pracownikami organizacji promujących samorzecznictwo.

3. Wiedza migrancka w nauce języka polskiego – przykład ukraiński

Zbigniew Szmyt (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

W wyniku wojny w Ukrainie do Polski trafiły miliony uchodźców i migrantów ekonomicznych. w ten sposób uformowała się najliczniejsza w naszym kraju grupa migrancka, której społeczna adaptacja w dużym stopniu zależy od opanowania języka polskiego. Ze względu na wiek i aktywność pracowniczą imigrantów, proces nauki i akwizycji języka odbywa się często w warunkach pozaszkolnych przy czym ważnym medium w tym procesie staje się Internet. Za pośrednictwem vlogów i platform internetowych bardziej doświadczeni migranci dzielą się z innymi swoją wiedzą na temat skutecznej nauki języka polskiego tworząc własne, oddolne koncepcje i paradygmaty dydaktyczne. Kolejną ważną formą nauki języka są kursy i szkoły zawodowe dla dorosłych, w których imigranci z większym stażem nauczają polskiego i innych przedmiotów nowych imigrantów. Rodząca się na naszych oczach wiedza migrancka na temat języka polskiego wymaga systematycznych badań, gdyż w praktyce to ona kształtuje wyobrażenia i przekonania na temat języka polskiego u nowo przybyłych osób z Ukrainy. Wystąpienie poświęcone będzie procesom powstawania i transmisji ukraińskiej wiedzy migranckiej o języku polskim i optymalnych formach uczenia się go.

4. Migracje ukraińskich naukowców i wysoko wykwalifikowanych pracowników w latach 2022-2023 – stan i konsekwencje

Olena Ovchynnikova (Uniwersytet Warszawski)

Wśród kierunków badań migracyjnych istotna jest ocena struktury jakościowej przepływów migracyjnych – rozkład migrantów ze względu na płeć, wiek, poziom wykształcenia itp. Przeprowadzono ankietę wśród ukraińskich naukowców wśród

uchodźców, którzy zostali zmuszeni do wyjazdu za granicę po rozpoczęciu wojny na Ukrainie. Stwierdzono, że dla realizacji polityki migracyjnej ważne jest, aby wiedzieć, kogo dokładnie reprezentują migranci: czy są to osoby w niekorzystnej sytuacji, które przyjechały w poszukiwaniu lepszych zarobków i są gotowe do pracy na stanowiskach podrzędnych i niskopłatnych, czy też wykwalifikowane osoby, których migracja będzie służyła podniesieniu kwalifikacji, nabyciu nowych umiejętności i będzie przydatna dla gospodarki kraju przyjmującego, przyczyni się do stworzenia nowych miejsc pracy i zwiększenia wpływów do budżetu.

referaty wyłożone:

1. *Białoruska diaspora jako ruch społeczny: dylematy demokratyzacji w czasach wojny*
Kseniya Homel, Magdalena Lesińska, Marta Jaroszewicz (Uniwersytet Warszawski)

W odpowiedzi na eskalację tendencji autorytarnych w Białorusi po wyborach prezydenckich 2020 r., diaspora białoruska stała się symboliczną reprezentacją demokratycznie zorientowanej części społeczeństwa. Agresja rosyjska na Ukrainę po 24.02.2022 i poparcie wojny przez oficjalne władze białoruskie zasadniczo zmieniło sytuację białoruskiej diaspory analizowanej jako ruch społeczny. Stała się ona przed dylematem pełnienia roli opozycji narodowyzwoleńczej oraz wyzwaniem praktycznymi, które dotyczą utrzymania jedności zwiększenia skali pomocy i reprezentacji Białorusinów w krajach pobytu, aktualizacji celów w niekorzystnych warunkach geopolitycznych. Materiał empiryczny w postaci wywiadów pogłębionych i analizy mediów społecznościowych został zebrany w ramach dwóch projektów badawczych realizowanych w latach 2020-2023.

2. *Zmiany prawne w Białorusi wobec emigrantów po 2020 roku: analiza kluczowych regulacji*

Andrei Yeliseyeu (Uniwersytet Warszawski)

Po 2020 r. odbyły się dramatyczne zmiany w relacjach między państwem białoruskim i białoruską diasporą. Referat skupi się na analizie stosownych kluczowych regulacji które będą uporządkowane wobec trzech szczebli polityki diasporalnej: regulacje wjazdu, wyjazdu z kraju, oraz działania w odniesieniu do członków diaspory. Referat konkluduje, że ewolucja regimu politycznego na Białorusi w ostatnich latach spowodowała istotne zmiany w regulacjach mobilności transgranicznej i polityki diasporalnej.

Sesja XIX (a)

Międzynarodowe doświadczenia włączania migrantów w życie miast

prowadzące: Marta Pachocka – Główna Szkoła Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Warszawski, Karolina Łukasiewicz - Uniwersytet Warszawski, Joanna Zuzanna Popławska – Główna Szkoła Handlowa w Warszawie

referaty:

1. *Recepcja i integracja imigrantów w dużych miastach: praktyki Ottawy i Montrealu*

Iwona Wrońska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)

Kanada, zbudowana przez imigrantów, nadal prowadzi politykę proimigracyjną. Strategie imigracyjne ewoluowały, ale głównym ich celem było i jest wspieranie wzrostu liczby ludności, by zapewnić rozwój ekonomiczny państwa. Zdecydowano, iż liczba imigrantów w ciągu roku powinna kształtować się na poziomie co najmniej 1% ludności Kanady. W rezultacie, w ostatnich latach przyjmuje ona około 400 tys. imigrantów rocznie. Osiedlają się oni głównie w dużych miastach, co stanowi wyzwanie dla instytucji publicznych. W wystąpieniu, na tle współczesnej strategii migracyjnej Kanady, pokazane zostaną mechanizmy akomodacji imigrantów w Ottawie i Montrealu.

2. *Integracja, uczestnictwo i współdecydowanie z perspektywy organizacji migrantów w niemieckich miastach*

Magdalena Nowicka (DeZIM-Institut, Niemcy)

Okolo 14 tys. organizacji migranckich (MO) w Niemczech jest zaangażowanych lokalnie i odgrywa coraz większą rolę w edukacji i pracy socjalnej oraz w polityce lokalnej i federalnej. Jedna czwarta MO została założona po 2012 r., w związku z ruchem uchodźczym. Ich działalność jest bardzo zróżnicowana. Wiele z nich kieruje swoje usługi nie do jednej, ale do wielu grup pochodzenia jednocześnie. MO mogą być postrzegane jako budowniczości pomostów dla integracji oraz jako partnerzy państwa. Wystąpienie przedstawia strukturalne uwarunkowania ich pracy, ze szczególnym uwzględnieniem aktualnej sytuacji w Berlinie i Monachium, które nieustannie konfrontowane są z migracją i integracją cudzoziemców i uchodźców. Prezentowane dane zostały zebrane w ramach trzech projektów prowadzonych w DeZIM.

3. *Włączanie migrantów w życie miast na przykładzie polityki integracji społecznej w Londynie – wnioski i możliwe rekomendacje dla polskich metropolii*

Aleksandra Winiarska, (Uniwersytet Warszawski)

Londyn to jedna z najbardziej różnorodnych etnicznie, kulturowo i społecznie metropolii świata. Wśród ponad 9 mln mieszkańców niemal 40% to migranci, w tym liczna grupa Polaków. Integracja społeczna jest jednym z priorytetów burmistrza

Sadiqā Khana, co ważne w kontekście politycznym, gdzie kwestia ograniczenia migracji stanowiła istotny element w debacie wokół wyjścia Wielkiej Brytanii z UE (Brexit). Celem wystąpienia będzie przyjrzenie się temu jak miasto Londyn buduje swoją politykę integracji społecznej. Przedstawione zostaną najważniejsze założenia tego podejścia i towarzyszące im działania. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wskaźnikom integracji społecznej, sposobom zbierania danych oraz monitorowania działań i ich efektów. Prezentacji będzie towarzyszyć refleksja, czy i jak można zastosować wnioski płynące z doświadczeń Londynu do kontekstu polskich metropolii.

4. *Odpowiedź lokalnych systemów pomocy społecznej na potrzeby marginalizowanych migrantów. Lekcje z Nowego Jorku, Londynu, Berlina i Sztokholmu*

Kamil Matuszczyk, Ewa Cichocka, Karolina Łukasiewicz (Uniwersytet Warszawski)

Podczas gdy wiele państw zaostrza antyimigranckie polityki, globalne imigranckie metropolie, takie jak Nowy Jork, Londyn, Berlin czy Sztokholm, wychodzą naprzeciw potrzebom swoich migranckich mieszkańców. Postępując się wynikami porównawczych badań, prowadzonych w tych czterech miastach z 95 przedstawicielami instytucji świadczących pomoc społeczną i polskojęzycznymi mieszkańcami, przeanalizujemy odpowiedź miast o różnych reżimach pomocy społecznej na potrzeby marginalizowanych migrantów. Okazuje się, że przenoszenie odpowiedzialności za polityki społeczne i migracyjne ze szczebla centralnego na lokalny pozwala tworzyć polityki bardziej innowacyjne, efektywne i lepiej dostosowane do lokalnych potrzeb. Jednak procesy te generują także ryzyka, takie jak niedofinansowanie i niestabilne finansowania usług oferowanych migrantom, nierówną jakość i fragmentaryzację usług, problemy z ich koordynacją, a także trudności migrantów w zdobyciu podstawowych informacji o świadczonej pomocy.

Sesja XIX (b)

Międzynarodowe doświadczenia włączania migrantów w życie miast

prowadzące: Marta Pachocka – Główna Szkoła Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Warszawski, Karolina Łukasiewicz - Uniwersytet Warszawski, Joanna Zuzanna Popławska – Główna Szkoła Handlowa w Warszawie

referaty:

1. *Lokalne inicjatywy w procesie integracji migrantów spoza UE. Przykład średnich miast z Holandii*

Joanna Popławska, Marta Pachocka (Główna Szkoła Handlowa w Warszawie), Bianka Szytniewski (Uniwersytet w Utrechcie, Holandia)

Autorzy przedstawią studium przypadku dwóch średniej wielkości gmin w Holandii (Het Hogeland, Berkelland). Są to gminy wyludniające się, których władze lokalne widzą szanse na zatrzymanie niekorzystnych procesów demograficznych poprzez

zachęcanie migrantów do zamieszkania w ich granicach. Z pogłębionej analizy wynika, że mimo podjętych działań sprzyjających osiedlaniu się migrantów, działania włączające natrafiają na bariery, w tym po stronie lokalnych społeczności. Większość migrantów wyprowadza się do dużych miast, gdy tylko pozwala na to ich status prawny w państwie. Wnioski z analizy zostaną odniesione do polskich realiów. Referat odwołuje się do wyników badań zrealizowanych w ramach projektu H2020 "Investing in 'Welcoming Spaces' in Europe: revitalizing shrinking areas by hosting non-EU migrants.

2. Charakterystyka integracji strukturalnej polskich stowarzyszeń i grup nieformalnych w Nadrenii Północnej-Westfalii po 2004 roku jako części migracji wewnątrz UE

Łukasz Budzyński, Joanna Lubimow (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim), Joanna Szymańska (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, RWTH Aachen, Niemcy)

Charakterystyka integracji strukturalnej polskich stowarzyszeń i grup nieformalnych w Nadrenii Północnej-Westfalii po 2004 roku jako części migracji wewnątrz UE. Polacy są coraz liczniejszą grupą imigrantów w Niemczech, w tym w kraju związkowym Nadrenia Północna-Westfalia. Jednocześnie obserwowana jest wzrastająca podmiotowość Polaków wyrażająca się w powstawaniu różnego rodzaju stowarzyszeń i grup nieformalnych działających na ich rzecz, ale również społeczeństwa przyjmującego. Tego typu „obywatelskość” jest możliwa dzięki zmieniającej się samoidentyfikacji Polaków, która staje się coraz bardziej koherentna z logiką wielokulturowych społeczeństw. Jednak przebieg i efektywność tych procesów będą uwarunkowane strukturalnie. Tym samym w niniejszym referencie zostanie zaprezentowana charakterystyka integracji strukturalnej polskich stowarzyszeń i grup nieformalnych w Nadrenii Północnej-Westfalii po 2004 co stanowiło przedmiot badań prowadzonych w roku 2022 przez zespół prezentujący"

3. Białoruscy imigranci w Białymstoku. Osiedlenie przestrzenne i warunki mieszkaniowe

Mark Narbut (Uniwersytet w Białymstoku)

W referacie zostaną przedstawione wyniki badania ankietowego dotyczącego aspektów przestrzennego osiedlania się i warunków mieszkaniowych białoruskich imigrantów zamieszkujących w Białymstoku. Aktualność tego referatu jest uwarunkowana dwoma przyczynami: po pierwsze, Białystok jest miastem położonym blisko granicy z Białorusią, w którym liczba zarejestrowanych białoruskich imigrantów jest jedną z najwyższych w Polsce; po drugie, badanie przestrzennego osiedlenia i warunków mieszkaniowych imigrantów jest ważnym elementem analizy adaptacji i integracji imigrantów w nowym miejscu zamieszkania. Główne pytania badawcze brzmiały: czy istnieje dobrowolna segregacja przestrzenna białoruskich imigrantów w Białymstoku? Jakie są warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów mieszkających w Białymstoku? Czy istnieje korelacja między charakterystyką społeczno-

demograficzną białoruskich imigrantów a ich przestrzenną osiadłość i warunkami mieszkaniowymi?

4. Przywiązanie do miejsca u studentów z Ukrainy uczących się w Polsce

Olga Świerkocka (Uniwersytet w Warszawski)

Referat będzie dotyczył eksploracji przywiązania do miejsca emigracji i miejsca pochodzenia u studentów z Ukrainy uczących się w Polsce. Zbadałam w tym celu sześć osób za pomocą wywiadów pół ustrukturyzowanych. Mobilność osób badanych, ich młody wiek i niepewność dotycząca przyszłości sprawiają, że trudno im opisać swój stosunek do miejsc emigracji i pochodzenia. Sprawdziłam na ile adekwatna do opisu przywiązywania do miejsc osób badanych była typologia Davida M. Hummona. Ważnym czynnikiem wpływającym na odczucia dotyczące miejsc emigracji i pochodzenia były pandemia COVID-19 i wiążąca się z nią zmiana trybu studiowania, jako że głównym elementem łączącym emigrantów z Ukrainy była uczelnia.

Sesja XX

Środowisko przyrodnicze a jakość życia ludności i jej decyzje o (nie)mobilności

prowadzący: Karolina Sobczak-Szelc – Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Magdalena Chułek – Uniwersytet Warszawski

referaty:

1. Upały a obniżona jakość życia i (nie)mobilność osób starszych w Warszawie i Madrycie

Barbara Jancewicz (Uniwersytet Warszawski)

Upały w Polsce kojarzą się z wakacjami i urlopem, a ich negatywny wpływ na życie w miastach często opinii publicznej umyka. Tymczasem przedłużające się wysokie temperatury, wyższe i bardziej długotrwałe w miastach ze względu na efekt miejskiej wyspy ciepła, wpływają na jakość życia i mobilność. Prezentacja skupi się na przegrzewaniu miast i doświadczeniach osób starszych w Warszawie i Madrycie. Przedstawione będą wyniki badania ankietowego ponad 2000 osób w wieku 65+, które ukazuje, jak upały wpływają na ich mobilność: wypychają ich na działki i poza miasta albo unieruchamiają w domach. Analiza zwiększy nasze zrozumienie powiązań między środowiskiem przyrodniczym a jakością życia i (nie)mobilnością ludności.

2. Uchwycić nieuchwytnie. Refleksje nad odpowiedzialnością podmiotów międzynarodowych w kontekście migracji klimatycznych

Szymon Kucharski (Uniwersytet Jagielloński)

Antropogeniczny charakter zmian klimatu został niewątpliwie udowodniony. Jednakże uchwycenie związku pomiędzy daną działalnością człowieka, a konkretną manifestacją

globalnego ocieplenia, stanowi poważne wyzwanie. Przy społecznych konsekwencjach zmian klimatu, takich jak migracje klimatyczne, udowodnienie podobnego związku przyczynowo-skutkowego między działalnością podmiotów, zmianami klimatycznymi oraz samymi migracjami staje się niezmiernie utrudnione. Prawo międzynarodowe zaś zasadniczo nie pozwala na przekonujące określenie podmiotu odpowiedzialnego za globalne ocieplenie. Trwające sprawy przed międzynarodowymi trybunałami mogą jednak zmienić ten stan rzeczy. Celem wystąpienia jest zarysowanie problemu prawnego, politycznego, oraz społecznego, jaki stanowi brak określonego podmiotu odpowiedzialnego za zmiany klimatu, oraz zaprezentowanie potencjalnych jego rozwiązań.

3. *Adaptacja do zmian środowiska przyrodniczego na gęsto zaludnionych terenach obozów dla uchodźców – na przykładzie Mtendeli i Nduta, Tanzania*

Magdalena Chułek (Uniwersytet Warszawski)

Według danych UNHCR w 2021 roku na świecie przymusowo przesiedlono około 95 mln osób. Ponad 6,6 mln z nich mieszka obecnie w przeludnionych obozach dla uchodźców. Miejsca te gromadzą wielotysięczne populacje na niewielkich przestrzeniach, prowadząc w regionie do zmian środowiska przyrodniczego na ogromną skalę. Celem wystąpienia jest prezentacja lokalnych strategii adaptacyjnych uchodźców, społeczności przyjmujących oraz władz zarządzających obozami do ograniczeń i zmian środowiska przyrodniczego. Badania zostały przeprowadzone w ramach projektu ARICA - wielokierunkowa analiza obszarów obozów dla uchodźców/IDP na podstawie danych satelitarnych HR/VHR. Wyniki wskazują m.in. jaki wpływ na percepcję środowiska i w konsekwencji działania wobec niego ma doświadczenie (nie)mobilności oraz stałe poczucie niepewności wobec przyszłości.

4. *Masowy napływ ludności i jego konsekwencje dla środowiska przyrodniczego na przykładzie obozu dla uchodźców Kutupalong-Balukhali w Bangladeszu*

Dominik Wach (Uniwersytet Warszawski)

Funkcjonowanie obozów dla uchodźców ma znaczący wpływ na środowisko przyrodnicze. W przypadku obozu Kutupalong–Balukhali w Bangladeszu niewystarczający dostęp do wody pitnej, żywności i drewna na opał prowadzi do eksploatacji terenów wokół obozu. Celem wystąpienia jest przedstawienie działań, które skutkują zmianami środowiskowymi w regionie Cox’s Bazar oraz konsekwencji owych zmian dla uchodźców i społeczności przyjmującej. Badania zostały przeprowadzone w ramach projektu ARICA - wielokierunkowa analiza obszarów obozów dla uchodźców/IDP na podstawie danych satelitarnych HR/VHR. Wyniki oparte są na analizie geoprzestrzennej, wywiadach z ekspertami, uchodźcami i przedstawicielami społeczności lokalnej. Analiza zebranego materiału pozwala na sformułowanie rekomendacji dotyczących bardziej zrównoważonego zarządzania obozami.